



# bulletin 2

# akademický

ab ÚNOR 2009



FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

*Pohled'te vzhůru  
a potěšte se  
zdobnou fasádou  
i krásou detailů  
secesní budovy  
na Národní 7  
a poté vstupte do  
zrekonstruovaného  
průchodu,  
který vás zavede  
k divadlu Viola.*



# ODKAZ, KTERÝ NEUTICHÁ

V Křížové chodbě pražského Karolina se od 16. ledna do 14. února 2009 konala výstava *Jan Palach '69*, která vznikla ve spolupráci Filozofické fakulty UK, Národního muzea, Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek ke 40. výročí sebeupálení Jana Palacha. Expozici i vydání stejnojmenné knihy připravili Petr Blažek, Patrik Eichler a Jakub Jareš. Návštěvníci mohli poprvé spatřit originály všech dopisů Jana Palacha signovaných *Pochodeň č. 1* nebo také prohlášení Jana Zajíce *Občané Republiky československé*. Radikální čin, který by společnost vyburcoval k odporu proti sovětské okupaci a nastupující normalizaci, promýšlel Jan Palach delší dobu. Zvažoval různé způsoby protestu, což potvrzuje i jeho neúspěšný návrh na obsazení Československého rozhlasu a vysílání výzvy ke generální stávce. Na svůj apel zřejmě nedostal odpověď, a tak se rozhodl k závažnější formě protestu. Jan Palach se zapálil 16. ledna 1969 v horní části pražského Václavského náměstí. Jeho pohřeb se stal velkou manifestací proti pokračující okupaci. Po Palachově vzoru se o měsíc později na stejném místě upálil osmnáctiletý student Jan Zajíc, v dubnu je v Jihlavě následoval Evžen Plocek.

red



**Palachovo sebeupálení připomněla výstava *Pražský student v Clam-Gallasově paláci*, která ozřejmila úlohu univerzitních studentů v důležitých okamžicích pražských i národních dějin. Expozici spolupřátalo Muzeum hlavního města Prahy a Ústav dějin a archiv UK. Na snímku vpravo Posmrtná maska Jana Palacha od Olbrama Zoubka.**





Vážení a milí čtenáři,

stále znovu se prostřednictvím vašich ohlasů přesvědčujeme, jak pečlivě a pozorně *Akademický bulletin* sledujete, jakou polemiku některé články vyvolávají. Právě proto bychom vám rádi zprostředkovali rychlejší a přímější komunikaci, kterou nám všem dopřává elektronické médium, tedy prostřednictvím webových stránek *Akademického bulletinu* <http://abicko.avcr.cz> v rubrice „Ohlasy“, kam vaše dopisy můžeme aktuálně zařadit.

V médiích poněkud nepřesně interpretovaná informace o volbě nového předsedy vedla dokonce i některé naše čtenáře k domněnce, cituji z ohlasu: „král je mrtev“. Není a až do března plní své povinnosti! A my v redakci slibujeme, že bulletin rozhodně „výměnu králů“ neopomine. Jestliže jsme vás tedy v minulém čísle informovali o vítězném kandidátovi

na funkci předsedy AV ČR, pak tentokrát přinášíme na stranách 16–19 seznam osobností navrhovaných za členy dvou nejvýznamnějších poradních orgánů Akademie věd – Akademické rady a Vědecké rady na funkční období 2009–2013. Vzhledem k technickým možnostem časopisu uvádíme pouze základní údaje s tím, že širší informace jsou vám k dispozici na [www.avcr.cz](http://www.avcr.cz).

Při této příležitosti bych vás ráda pozvala, abyste spolu s námi vstupovali „elektronickými dveřmi“ do šesti desítek vědeckých pracovišť a sami se tak přesvědčovali, nakolik se naše ústavy přibližují požadavku doby a otevírají se široké veřejnosti. ■

MARINA HUŽVÁROVÁ

## VIJÁDRĚNÍ RADY PRO POPULARIZACI VĚDY

Rada pro popularizaci vědy se omlouvá ústavům třetí oblasti věd za podhodnocení jejich vlastní propagace prostřednictvím internetu uvedené v článku Karla Pacnera *Popularizace vědy spěje k výšinám* v *AB 11/2008*. Článek do značné míry vyjadřuje osobní stanovisko autora (viz poslední odstavec příspěvku).

*Akademický bulletin* již v poznámce pod uvedeným příspěvkem vyjádřil své výhrady formulací: „S plošnou výhradou k webovým stránkám společensko-vědních oborů se redakce neztotožňuje. Mnohé jsou velmi kvalitní, některé se postupně vyvíjejí a jejich kontrola na internetu je zcela veřejná.“

JIŘÍ KOLBEK,

*předseda Rady pro popularizaci vědy a předseda redakční rady AB*

### AKADEMICKÝ BULLETIN

Vydává: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 110 00 Praha 1, Národní 3  
ISSN 1210-9525, registrační číslo MK ČR E 8392

Šéfredaktorka: Mgr. Marina Hužvárová (HaM), tel.: 221 403 531, fax: 221 403 356,  
e-mail: [huzvarova@ssc.cas.cz](mailto:huzvarova@ssc.cas.cz)

Redakce: Ing. Gabriela Adámková (srd), tel.: 221 403 247, e-mail: [adamkova@ssc.cas.cz](mailto:adamkova@ssc.cas.cz),  
Mgr. Luděk Svoboda (lsd), tel.: 221 403 375, e-mail: [svoboda@ssc.cas.cz](mailto:svoboda@ssc.cas.cz),  
fotografie Mgr. Stanislava Kyselová (skys), tel.: 221 403 332, e-mail: [kyselova@ssc.cas.cz](mailto:kyselova@ssc.cas.cz);  
tajemnice redakce Bc. Markéta Pavlíková, tel.: 221 403 513, e-mail: [pavlikova@ssc.cas.cz](mailto:pavlikova@ssc.cas.cz)  
Překlad resumé: Luděk Svoboda, John Novotný; jazyková korektura: Irena Vítková,  
tel.: 221 403 289, e-mail: [vitkova@kav.cas.cz](mailto:vitkova@kav.cas.cz)

Redakční rada: předseda – doc. RNDr. Jiří Kolbek, CSc., DSc. (AR); členové – PhDr. Antonín Kostlán, CSc., Ing. Karel Pacner, Jiří Padevět, Mgr. Tomáš Palatý, prof. PhDr. František Šmahel, DrSc., JUDr. Miroslav Šmidák

Grafická úprava: Zuzana Grubnerová  
Tisk: Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5, e-mail: [serifa@volny.cz](mailto:serifa@volny.cz)

Příspěvky přijímáme e-mailem na adresu [abicko@ssc.cas.cz](mailto:abicko@ssc.cas.cz). Redakce si vyhrazuje právo příspěvků krátiť. Za odborný obsah příspěvku ručí autor.

Adresa redakce: Praha 1, Národní 3, 4. patro – Viola; <http://abicko.avcr.cz>, <http://ab.avcr.cz>.  
AB 2/2009 vychází 17. února 2009.

|   |    |
|---|----|
| <b>Obálka</b>   |    |
| Odkaz, který neutichá   | 2  |
| Nové knihy  | 3  |
| L'Oréal pro ženy ve vědě  | 4  |
| <b>Obsah, úvodník</b>   | 1  |
| <b>Událost</b>  |    |
| Mezinárodní rok astronomie 2009 celosvětově zahájen v Paříži                                | 2  |
| V Praze se sešli odborníci na rentgenové dalekohledy  | 5  |
| <b>Z Bruselu</b>  |    |
| Proč hodnocení dopadů investic do výzkumu a vývoje?   | 6  |
| <b>Věda a výzkum</b>  |    |
| Přesná měření pro nanotechnologie a průmysl 2008  | 7  |
| Teologové a filozofové na téma poststředověká scholastika                                   | 8  |
| Historici představili ročenku   | 9  |
| Škola doktorských studií v biologických vědách na jihu Čech                                 | 10 |
| Mobilita českých vědců  | 12 |
| <b>239. zasedání Rady pro výzkum a vývoj</b>  | 15 |
| <b>54. zasedání Akademické rady AV ČR</b>   | 16 |
| Příprava volby členů Akademické rady AV ČR a Vědecké rady AV ČR na funkční období 2009–2013 | 16 |
| <b>Portréty z archivu</b>   |    |
| Bohumil Trnka   | 19 |
| <b>Představujeme projekty</b>   |    |
| Věda se řídit nedá!?  | 20 |
| <b>Rozhovor</b>   |    |
| Věda a umění aneb Utajené světy   | 22 |
| <b>Osobnost</b>   |    |
| Doyen Historického ústavu předal štafetu mladším  | 25 |
| <b>Resumé</b>   | 28 |
| <b>Příloha</b>  |    |
| Vstupte! Průchodu Viola se navrátil půvab   |    |

# MEZINÁRODNÍ ROK ASTRONOMIE 2009 CELOSVĚTOVĚ ZAHÁJEN V PAŘÍŽI

**Hned v prvních letošních dnech se prakticky na všech kontinentech slavnostně zahajoval Mezinárodní rok astronomie 2009. Šťastnou shodou okolností Česko právě na Nový rok přebíralo předsednictví Evropské unie, a proto se z iniciativy eurokomisaře pro vzdělání a vědu Janeze Potočnika evropské zahájení uskutečnilo v Praze (viz AB 1/2009). O týden později se sjelo na 800 odborníků, astronomů-amatérů, studentů, sponzorů, diplomatů i politiků do sídla UNESCO v Paříži, kde byl ve dnech 15.–16. ledna IYA zahájen celosvětově. Slavnost připravil šestnáctičlenný mezinárodní vědecký komitét, v němž nás zastupoval prof. Jan Palouš.**

**Kompletní česká delegace.**

**Zleva:  
Pavel Suchan,  
Jiří Grygar,  
Jakub Toman,  
Miloslav Machoň,  
Jan Vondrák,  
Bruno Jungwiert  
a Jan Palouš.**

Účastníky přivítali generální ředitel UNESCO Koichiro Matsuura, prezidentka IAU Catherine Cesarsky a další významní hosté. To nejzajímavější se však odehrávalo odpoledne a celý následující den. Vědecký komitét totiž pozval do Paříže významné světové odborníky, kteří dychtivému obecnstvu připravili opravdové lahůdky.

Hlavními vědeckými hvězdami byli podle mého mínění především prof. Martin Rees z Cambridge, v současné době prezident britské Královské společnosti, a dále prof. Jocelyn Bellová-Burnellová z Oxfordu – objevitelka pulsarů. Třetím do světového astronomického mariáše byl nositel Nobelovy ceny za fyziku prof. Robert Wilson z USA.

Prof. Burnellová vyšperkovala svou poutavou přednášku o pulsarech jedinečnými demonstračními pokusy, k nimž jí stačily drobné předměty v plastové tašce: kapesní svítilna, delší provázek, kuchyňské minutky a náprstek. K tomu navíc ze záznamu pouštěla akusticky transformované impulsy od pulsaru v souhvězdí Plachet (0833-45) s frekvencí 11 Hz, což odpovídá otáčkám neutronové hvězdy (675 ot./min). To jsou přibližně otáčky motoru traktoru při volnoběhu. Pak se však z reproduktorů v sále ozvalo píštění milisekundového pulsaru 1937+21 v souhvězdí Lištičky, který má frekvenci pulsů 640 Hz (téměř dvoučárkované  $e$ ), tj. 38 000 ot./min, a přesto se nerozletí odstředivou



FOTO: JAKUB TOMAN, ARCHIV AUTORA



FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

silou navzdory svému průměru 30 km a hmotnosti větší než Slunce.

Kapesní svítilna sloužila k demonstraci majákového modelu pro pulsary a pípající minutky na dlouhém provázku roztočila prof. Burnellová tak svižně, že jsme zřetelně slyšeli kolísání tónu i intervalu mezi pípnutími během jednoho „oběhu“ minutek kolem paní profesorky. Pokus vyvrcholil demonstrací efektu ztráty energie při obíhání složek binárního pulsaru vlivem vyzařování gravitačních vln. Stačilo, aby si během obíhání minutek kolem vlastní hlavy namotávala provázek na ukazováček – oběžná perioda minutek se rychle zkracovala a délka šňůrky rovněž. Na závěr pak vysvětlila velkou hustotu neutronových hvězd tím, že kdyby se veškeré lidstvo napěchovalo do náprstku, vznikl by z něho degenerovaný neutronový plyn.

Neméně pozoruhodná mi připadla i přednáška prof. R. Wilsona o historii objevu reliktního záření. Nejprve připomněl, jak měla kosmologie mezi odborníky velmi špatnou pověst, protože jediný cenný pozorovací údaj až do prvního desetiletí XX. stol. se týkal temnoty oblohy mezi hvězdami. Kdyby totiž byl vesmír prostorově nekonečný, měla by noční obloha zářit oslepujícím jasnem jednoho slunce (průměrné hvězdy) vedle druhého. Tento tzv. Olbersův paradox (správně by se spíš měl jmenovat Keplerův) se považoval za důkaz prostorové konečnosti vesmíru, což ale byla metodická chyba. Astronomové totiž netušili, že tzv. mez dohlednosti ve vesmíru je při známé – astronomicky vzato velmi malé – rychlosti světla příliš dlouhá, takže světlo odtamtud letí mnohem déle, než je životnost průměrných hvězd ve vesmíru. Druhým faktorem, který zesiluje vesmírnou tmou mezi hvězdami, je rozpínání vesmíru, jež předpověděla teorie relativity a poprvé potvrdil E. Hubble až v r. 1929. Přesto však ještě v r. 1948 vznikla domněnka ustáleného stavu vesmíru autorů H. Bondiho, T. Golda a F. Hoylea, která byla vyvrácena až po ob-

jevu reliktního záření. Wilson ukázal, jak byla celá řada odborníků v USA, ale též v SSSR docela blízko tomuto objevu, protože technicky to neměl být problém už pro detektory známé kolem r. 1950.

Nejrůznější omyly a předsudky však způsobily, že k objevu došlo až v r. 1965 při potížích s kalibrací šumu trychtýřové antény, kterou R. Wilson s A. Penziasem postavili v Bellových laboratořích kvůli zlepšení komunikace s umělými družicemi Země. Pak si však uvědomili, že tím získali nástroj pro absolutní kalibraci rádiových měření jasnosti mezihvězdného elektromagnetického záření, a tak chtěli anténu zkalibrovat. K jejich zklamání se jim to nedařilo. Pořád měli v přijímači nadbytečný šum, který ani po devítiměsíčním úsilí nedokázali odstranit. Nakonec rozhodly dva telefonické rozhovory s B. Burkem z MIT a R. Dickem z Princetonu. Dicke totiž jako jediný bral vážně předpověď existence reliktního záření kosmického pozadí, kterou již v r. 1948 publikoval G. Gamow a jeho žáci. Stavěl proto se svými studenty citlivý mikrovlnný radiometr právě pro detekci předpokládaného záření. Když se dozvěděl o zdánlivě neúspěšných měřeních Penziase a Wilsona, ihned pochopil, že ho v hledání reliktního záření neúmyslně předběhli.



FOTO: JIŘÍ GRYGAR, ARCHIV AUTORA

***V současné době prožívá astronomie zlatý věk zejména díky úžasnému pokroku ve způsobech, jak vesmír zkoumat. Právě za naší generace se totiž podařilo poprvé v historii astronomie otevřít všechna okna vesmíru dokořán.***

***Americký radioastronom Robert W. Wilson (vpravo), laureát Nobelovy ceny za fyziku z r. 1978***

REPROFOTO: JIŘÍ GRYGAR, ARCHIV AUTORA



**Náhledový snímek z výstavy ve foyer konference: kometa Hale-Bopp na předměstí Moskvy**

Paradoxně však reliktní záření bezděčně objevili již v letech 1939–1943 američtí a kanadští astronomové, kteří pomocí optické spektroskopie měřili rotační teploty molekul CN v chladných mezihvězdných mračnách. Odtud kanadský astrofyzik G. Herzberg odvodil přebytek teploty 2,3 K, velmi blízký dnes přesně měřené hodnotě pro teplotu reliktního záření 2,7 K. Dokonce i E. Ohm v Bellových laboratořích našel na obloze přebytek teploty 3,1 K, ale ani on netušil, co vlastně pozoruje. Reliktní záření je totiž tak intenzivní, že k jeho „pozorování“ stačí rozladit televizor a sledovat změny na monitoru. Celé 1 % tohoto zrnění je projevem reliktního záření, které prochází zemskou ionosférou z vesmíru.

Intelektuálním vrcholem zasedání bylo téměř určitě vystoupení prof. Martina Reese, jenž proslul tím, že svými četnými publikacemi, napsanými zčásti ve spolupráci se svými žáky, zasáhl téměř do všech oblastí soudobé astrofyziky. V přednášce ukázal, jak byl podle dnešních poznatků vesmír těsně po svém vzniku prajednoduchý. To vytušil už Ch. Darwin, když si všiml, že oběh Země kolem Slunce lze díky gravitaci popsat docela snadno, ale zato je velmi ne snadné pochopit, kde se vzaly všechny ty různorodé a roztodivné formy života na Zemi. Prof. Rees promítl kresbu mytického hada Ouroborose, který je stočen do kruhu a požívá svůj vlastní ocas. Podél těla hada nakreslil stupnici typických velikostí objektů; od hlavy, v jejíž lokalitě pozorujeme astronomické galaxie o rozměrech trilionů metrů, až po ocas, kde se v mikrosvětě s typickými rozměry ele-

mentárních částic triliontin metru nacházíme my. Člověk je svou velikostí právě uprostřed hadova těla a právě tam je složitost existence nejvyšší. U extrémně malých i extrémně velkých objektů se setkáváme s pozoruhodnou jednoduchostí.

Rees se pak dále věnoval antropickému principu, který vychází z údivu nad tím, jak slabou silou ve vesmíru je gravitace, která navzdory tomu dobře vysvětluje velkorozměrovou strukturu vesmíru na úrovni nadkup galaxií a kosmických stěn.

Okolnost, že v porovnání s fyzikou je chemie vesmíru podstatně složitější, je vyvolána velejemným vyladěním mezi jadernými silami a silou elektromagnetickou. Další okolnosti, které vedly ke vzniku komplexního života vesmíru, jsou závislé na nepatrné asymetrii (1 : 10 mld.) v počátečním zastoupení hmoty a antihmoty, dále na velmi jemně vyladěném tempu rozpínání vesmíru a konečně na nenulových fluktuacích hustoty látky ve velmi raném vesmíru. K tomu, aby vesmír dospěl do komplexního stavu se životem (alespoň) na Zemi, bylo zapotřebí nesmírně dlouhého a sladěného řetězce vesmírného vývoje od jednoduchého ke složitějšímu, takže – jak opět správně postřehl Darwin – „žádné stvoření si svou podobu během času nezachovává“.

Prof. Rees končil svou brilantní úvahu konstatacím, že jsme se zrodili v epoše, v níž má člověk poprvé ve své historii technické prostředky k tomu, aby další vývoj výrazně ovlivnil, anebo dokonce zkazil. Jsme fakticky první generace, která vinou světelného znečištění nevidí na obloze hvězdy a Mléčnou dráhu. Podobně se dramaticky zvýšilo rádiové znečištění, zejména vinou rozvoje bezdrátové komunikace, a současně předtím nikdy nevídaným tempem přibývá oxidu uhličitého i dalších skleníkových plynů v atmosféře. Jelikož astronomie je díky existenci Měsíce, planet i hvězd v principu dobře přístupná porozumění široké veřejnosti, měli bychom se všichni snažit rozšířit povědomí o vesmíru tak, aby si většina lidí uvědomila svou doslova kosmickou zodpovědnost. Vždyť se zdá, že jsme jediná obydlená planeta široko daleko.

Je prakticky nemožné připomenout všechny výjimečné okamžiky, které vnímavé obecenstvo této historicky jedinečné události prožívalo v sále i v přilehlých výstavních a demonstračních prostorách pařížského UNESCO. Český organizační výbor IYA proto přiblížil celou akci jak snímky, tak videozáznamy umístěnými na webové adrese: [www.astronomie2009.cz](http://www.astronomie2009.cz). My, kteří jsme měli příležitost vidět zblízka, co dokázala a kam kráčí soudobá astronomie, cítíme totiž svou povinnost zpřístupnit široké veřejnosti poznatky a myšlenky, které z úst předních světových odborníků zazněly na pařížském zasedání, prostě proto, že všichni jsme obyvateli vesmíru. ■

JIŘÍ GRYGAR,  
Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

# V PRAZE SE SEŠLI ODBORNÍCI NA RENTGENOVÉ DALEKOHLEDY

**O vývoji nového rentgenového dalekohledu IXO – International X-ray Observatory, česky Mezinárodní rentgenová observatoř – diskutovali účastníci ze sedmi zemí na mezinárodním semináři odborníků, kteří se zabývají výzkumem rentgenového záření z vesmíru a vývojem rentgenové optiky. Setkali se spolu v pražské vile Lanna koncem loňského roku.**

Pracovní setkání zorganizovaly Astronomický ústav AV ČR, v. v. i., a České vysoké učení technické v Praze. Uskutečnilo se pod záštitou rektora ČVUT, který se také spolu s ředitelem Astronomického ústavu zúčastnil slavnostního zahájení. Hlavním organizátorem setkání byl doc. René Hudec, vedoucí skupiny astrofyziky vysokých energií stelárního oddělení Astronomického ústavu AV ČR. Předsedou vědeckého organizačního výboru semináře byl prof. Martin Elvis z Harvard Smithsonian Center for Astrophysics v USA.

Kvůli vývoji nového kosmického dalekohledu se sdružily kosmické agentury Evropy, USA a Japonska. NASA se tak rozhodla připojit k ostatním zemím a zrušit svůj původně plánovaný dalekohled Constellation X, zatímco Evropa naopak zastavila projekt XEUS. Ke spojení vědců více zemí napomohla už loňská schůzka mezi českými odborníky a NASA. Stavba velkého vesmírného rentgenového dalekohledu je technologicky náročný úkol. Vyžaduje součinnost odborníků z různých oborů v široké mezinárodní spolupráci. Ještě před zahájením stavby optiky dalekohledu je třeba zvládnout některé dosud nevyřešené technické problémy. I proto se na semináři v Praze sešlo na 40 zástupců spolupracujících institucí. Odborníci řešili např. technologie rentgenové optiky založené na tenkých vrstvách křemíku, pokročilé technologie tvarování skla či metrologické testy a měření. Řadu těchto technologií studují také čeští vědci. Rentgenová kosmická optika je vyvíjena v České republice už téměř 40 let a čeští badatelé v tomto oboru dosáhli mezinárodně uznávaných výsledků. Teď mají velkou šanci podílet se na skutečně významném kosmickém dalekohledu. Práci jim ulehčil také vstup České republiky do Evropské kosmické

OBĚ FOTO: MATUŠ KOCKA, ARCHIV AUTORA



agentury 12. listopadu 2008. Dalekohled IXO by měl být vypuštěn v roce 2013 a bude se specializovat na sledování rentgenového záření z vesmíru. Z odborných diskuzí zatím plyne, že by měl být dlouhý asi 25 metrů a bude mít desetkrát nebo dvacetkrát větší optickou plochu než současná rentgenová družice Chandra. Plocha má naprosto zásadní vliv na množství světla, které dokážeme zachytit ve vesmíru od různých rentgenových zdrojů. Navíc na ni dopadne stejné množství světla za mnohem kratší dobu, což bude mít obrovský vliv na výzkum rentgenových zdrojů. Ty se totiž mění poměrně rychle, protože se jedná o rozměrově poměrně malá tělesa, jako jsou neutronové hvězdy a černé díry, kolem nichž krouží hmota na časové škále pouhých minut. Bez rentgenových dalekohledů by se některé typy vesmírných objektů vůbec nedaly zkoumat.

A jak rozhodl seminář předseda vědeckého organizačního výboru prof. Martin Elvis? „Díky tomuto semináři se mohli setkat lidé, kteří ve světě vyvíjejí rentgenovou optiku. Většinou nemají tolik příležitostí se touto problematikou zabývat, protože na ni na velkých konferencích není dostatek prostoru. Pracovní setkání takového druhu jsou novou myšlenkou a já doufám, že jich bude celá série.“

**Předseda vědeckého organizačního výboru semináře Martin Elvis z USA**



PETR SOBOTKA,  
Astronomický ústav AV ČR, v. v. i.

# PROČ HODNOCENÍ DOPADŮ INVESTIC DO VÝZKUMU A VÝVOJE?

***Diskuse na téma hodnocení dopadů investic je aktuálnější a častější nejen na národních úrovních, ale v poslední době i na úrovni evropské. Investicemi do výzkumu rozumíme financování projektů v národních i komunitárních rámcových programech výzkumu a vývoje. Během předsednictví v Radě EU bude Česká republika usilovat o to, aby do současné diskuse významně přispěla a přinesla nové impulsy ke skutečnému hodnocení výsledků a jejich vlivu na konkurenceschopnost Evropy.***

Závěrečné hodnotící zprávy většinou obsahují pouze statistické údaje o počtu realizovaných projektů, počtu účastníků a o výši vložených finančních prostředků. Hodnocení dopadů na evropské úrovni probíhá ex ante, nikoli ex post. Rovněž metody a nástroje hodnocení národních dopadů se značně liší.

Právě této prioritě českého předsednictví v oblasti výzkumu se věnoval seminář v Evropském parlamentu, jenž 3. prosince 2008 zorganizovala kancelář CZELO s francouzskou kanceláří CLORA (CLub des Organismes de Recherche Associés) a ve spolupráci s Panem EP pro vědecký výzkum (Science and Technology Option Assessment, STOA). Aktuálnost tématu potvrdila skutečnost, že tato akce s názvem *Hodnocení dopadů evropských rámcových programů pro výzkum a vývoj* (Evaluation and Impact Assessment of European Framework Programmes for Research and Development), které poskytlo záštitu francouzské předsednictví, přilákala na 220 účastníků, vesměs z bruselských odborných kruhů a z evropských institucí, ale přicestovali i experti z dalších evropských zemí.

O významu, který hodnocení dopadů přikládá i Evropský parlament, svědčila aktivní účast několika europoslanců, členů Výboru EP pro průmysl, výzkum

a energetiku (ITRE) – především předsedy STOA a bývalého evropského komisaře pro výzkum Philippa Busquina, místopředsedkyně ITRE Anne Laperrouze, rakouského europoslance Paula Rübiga a českého europoslance Jana Březiny. Ten vyzdvihl důležitost zpětné vazby, a to i přesto, že je nesnadné získávat údaje o dlouhodobých dopadech.

V rámci prvního panelu, který byl věnován nástrojům a metodologiím, vystoupil s prezentací zástupce ředitele Technologického centra Akademie věd ČR Vladimír Albrecht. Rámcové programy pro výzkum a vývoj označil za důležité nástroje *Lisabonské strategie* a informoval o vzrůstajícím zájmu českých vědců o spolufinancování z evropských zdrojů – v současnosti je již výše kontrahované finanční podpory z evropských zdrojů téměř stejně vysoká jako rozpočet Grantové agentury ČR. Seminář ukončil český vládní zmocněnec pro evropský výzkum Ivan Wilhelm a symbolicky tak převzal žezlo od francouzského předsednictví.

Závěry semináře potvrdily vzrůstající zájem o jednotnou metodologii hodnocení dopadů, neboť pouze tak lze porovnávat dopady relevantních národních a evropských programů a na základě těchto analýz pak formulovat programy nové. Bude nutné vyvinout měřitelné cíle pro různé úrovně – od programů až po jednotlivé projekty – tak, aby bylo možné získávat nejen kvantitativní, ale i kvalitativní údaje. Prezentace ze semináře jsou dostupné na webových stránkách STOA [www.europarl.europa.eu/stoa/default\\_en.htm](http://www.europarl.europa.eu/stoa/default_en.htm).

Téma hodnocení bude plně rozpracováno na české předsednické konferenci *EUFORDIA (EU Forum on Research and Development Impact Assessment)*, která se koná v Praze ve dnech 24.–25. února 2009. Veškeré informace naleznete na [www.eufordia2009.eu](http://www.eufordia2009.eu). V návaznosti na tuto konferenci budou na úrovni Rady EU pro konkurenceschopnost připraveny Závěry k hodnocení, které ministři pro výzkum schválí na svém květnovém zasedání.

ANNA VOSEČKOVÁ,  
CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,  
Technologické centrum AV ČR

**Zleva:**  
**Philippe Busquin,**  
**Armel de la**  
**Bourdonnaye,**  
**Jan Březina,**  
**Peter Fisch**





## PŘESNÁ MĚŘENÍ PRO NANOTECHNOLOGIE A PRŮMYSL 2008

**Ústav přístrojové techniky AV ČR, v. v. i., firma Mesing, s. r. o., a Český metrologický institut (ČMI) uspořádaly 3. prosince 2008 v hlavní budově Akademie věd na Národní 3 specializovaný seminář, který se zaměřil na novinky ze základního a průmyslového výzkumu laserového měření délek v České republice. Semináře se zúčastnili i zástupci Svazu průmyslu a dopravy České republiky, Českého vysokého učení technického v Praze, Krajského úřadu Jihomoravského kraje a novináři odborných periodik.**

Seminář zahájil předseda Akademie věd ČR prof. Václav Pačes, jenž vyzdvihl současný rozvoj vědecké a odborné spolupráce ústavů AV ČR s podnikovou sférou, jejímž oborem jsou pokročilé technologie s vysokou přidanou hodnotou. Zároveň také připomněl, že ÚPT v Brně vždy patřil mezi akademická pracoviště, která úspěšně kooperují s průmyslem, a vyjádřil potěšení, že nová generace vědců na tuto tradici úspěšně navazuje.

Dr. Ondřej Číp v rámci přednášek seznámil účastníky s projektem *Laserový nanokomparátor pro kalibrace délkových snímačů*, který je odpovědí na požadavek českých výrobců délkové měřicí techniky, totiž mít k dispozici kompaktní kalibrační přístroj s přímou návazností na definici jednotky jeden metr. Laserový nanokomparátor patří v současnosti mezi nejpřesnější délkoměry v České republice a kromě rozlišení v řádu desetin nanometrů vykazuje rovněž vynikající linearitu stupnice. V jeho koncepčním řešení se prolínají výzkum a použití nových unikátních metod z oblasti laserové interferometrie (pracoviště ÚPT AV ČR), zkušenosti s přesným měřením v nanosvětě (pracoviště ČMI) a nové postupy v návrhu precizní a jemné mechaniky (firma Mesing). Nanokomparátor vznikl během necelých tří let za významného finančního příspěvní firmy Mesing a též díky programu *Tandem FT-TA3/133*, jehož poskytovatelem je Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. Řešitelský tým za něj na 50. mezinárodním strojírenském veletrhu v Brně získal *Cenu redakce Technického týdeníku* a *Cenu časopisu Automatizace*.

Dr. Petr Balling z ČMI v Praze ve svém referátu připomněl, že se Česká republika aktivně účastní mezinárodního výzkumu v oblasti metrologie délky a zapojuje se do několika evropských projektů organizace EURAMET. Ing. Jan Kůr ze společnosti Mesing ve svém vystoupení zdůraznil, že je nezbytné pokračovat v badatelském výzkumu měřících metod s rozlišením pod hranici jednoho nanometru: „Současné špičkové obráběcí technologie již nyní dosahují přesností v řádu desítek nanometrů a je jen otázkou času, kdy nanotechnologie ovládnou plně i tento sektor výroby. Metrologický výzkum ČR nesmí v tomto ohledu zůstat po-



FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

zadu.“ S jeho názorem se ztotožnil dr. Bohdan Růžička z ÚPT AV ČR, zastupující výzkumný tým oddělení Koherenční optiky v projektu CESLAB, jehož cílem je v jihomoravské metropoli vybudovat výkonný elektronový urychlovač – synchrotron. Přítomně seznámil s možnostmi využití synchrotronu pro metrologické účely, především jako zdroje světla pro rentgenový interferometr, kterým lze dosáhnout rozlišení měření vzdáleností v řádu pikometrů.

V následné diskusi se účastníci semináře shodli, že pro rozvoj metrologie České republiky je synchrotron velmi důležitý. Pokud se projekt CESLAB uskuteční, nejméně jedna z tzv. beamlines (uživatelská linka světla s vysokým jasem) bude vyhrazena pro český metrologický výzkum. Nemělo by se tudíž spoléhat pouze na případné financování z operačního programu Výzkum a vývoj pro Inovace (OP VaVpl), ale měla by se najít široká podpora z jiných fondů EU za současného financování ze státního rozpočtu ČR. Synchrotron je přístroj, který bude sloužit několik desítek let k inovacím ve všech odvětvích českého průmyslu. A český průmysl je tím, kdo významně plní náš státní rozpočet. Stát by proto měl pomoci s financováním této mimořádně důležité vědecké a průmyslové infrastruktury. ■

**Předseda Akademie věd ČR Václav Pačes zahajuje seminář.**

ONDŘEJ ČÍP,

Ústav přístrojové techniky AV ČR, v. v. i.

# TEOLOGOVÉ A FILOZOFOVÉ NA TÉMA POSTSTŘEDOVĚKÁ SCHOLASTIKA



*Již několik let postupně krystalizovalo na dvou českých pracovištích, Teologické fakultě JU a Filosofickém ústavu AV ČR, v. v. i., badatelské téma, které kromě díla prof. Stanislava Sousedíka věnovaného hlavně českému filozofickému baroku, dosud u nás nebylo systematicky pokryto a jež je v mezinárodním kontextu velmi ceněné a v současnosti rozvíjené. Je to oblast scholastického myšlení v období po středověku.*

Zatímco medievistická studia zaznamenala v minulých desetiletích značný rozkvět, scholastika novověku a 20. století zůstávala do značné míry ve stínu. Přitom se jedná o univerzitní filozofii raného novověku, důležitou inspiraci a diskusní partnery pro myslitele jako Descartes nebo Kant.

Protože scholastická filozofie v tomto období žila do značné míry ve spojení s teologií a také teologie samotná patří nedílně ke scholastickému odkazu, je pochopitelné, že i výše zmíněné instituce zahrnují jak filozofy, tak teology. Jedná se o Teologickou fakultu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a Filosofický ústav AV ČR. Obě tyto instituce uzavřely v roce 2008 smlouvu o spolupráci spočívající v založení společné výzkumné pracovní skupiny pro studium poststředověké scholastiky.

Tato výzkumná pracovní skupina se ve svém široce koncipovaném předmětu zabývá systematickým zkoumáním scholastické filozofie a teologie od konce středověku (15. století) až po současné proudy navazující na scholastický odkaz vrcholného středověku. Právě rozvíjení myšlenek Alberta Velikého, Tomáše Akvinského, Jana Dunse Scota, Viléma Ockhama či raně novověkého Františka Suáreze v podobě více či méně pevně nadefinovaných školských systémů se stává hlavním těžištěm badatelské činnosti pracovníků skupiny. Zvláštní důraz je kladen na tzv. barokní filozofii neboli scholastickou filozofii raného novověku (jde především o období tzv. posttridentinské), která se v současné době stává, a nejen vzhledem ke svému historickému významu spojenému se vznikem moderní „učebnicové“ filozofie (R. Descartes, G. W. Leibniz atd.), stále více předmětem zájmu celé řady badatelů z celého světa.

Právě bádání na tomto stále ještě „poli neoraném“, ve spojení s literárním bohatstvím daným vybaveností českých a moravských, především klášterních a univerzitních, „barokních knihoven“ společně s poměrně širokou a slibnou základnou badatelů sdružených ve Skupině, skýtá dobrou perspektivu systematického výzkumu scholastické teologie a filozofie tohoto

období. Vedle raně novověké scholastiky 16.–18. století zaujímá důležitou badatelskou oblast i tzv. třetí scholastika, často (a poněkud nepřesně) označovaná jako novotomismus. Také v současnosti existují výrazné myšlenkové proudy navazující různým tvůrčím způsobem na scholastiku, a právě autoři tohoto období umožňují jedinečnou příležitost konfrontovat scholastiku s moderním světem, který představují především moderní věda a nové politické či filozofické systémy (filozofie života, fenomenologie, hermeneutika, existencialismus, personalismus, analytická filozofie, marxismus, postmoderna). Zejména aktualizace v oblasti analytické filozofie, která je dána celou řadou podobností mezi scholastikou a „analytikou“, je úspěšná.

Badatelská činnost pracovníků skupiny se rozvíjí v následujících 10 okruzích: a) Renesanční italská scholastika; b) Vztah filozofie a teologie po konci středověku; c) Dílo a vliv osobnosti Františka Suáreze; d) Filozofie Tovaryšstva Ježíšova v 16. století; e) Raně novověký tomismus, scotismus a jezuitská scholastika 17. a 18. století; f) Vztah raně novověké univerzitní filozofie a raně novověké „učebnicové“ filozofie; g) Protestantická scholastika 17. a 18. století; h) Novoscholastika 19. a 20. století; ch) Personalistický tomismus 20. století; i) Analytický tomismus. ■

DANIEL HEIDER, TOMÁŠ MACHULA,  
Teologická fakulta Jihočeské univerzity  
v Českých Budějovicích



# HISTORICI PŘEDSTAVILI ROČENKU

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN



Po rozdělení Československa si čeští a slovenští historici položili otázku, jak bude pokračovat jejich vzájemná spolupráce, a rozhodli se i nadále udržovat kontakty a předcházet vzájemné izolaci obou národních historiografií. Již dva roky po rozdělení federace byla ustavena Česko-slovenská komise historiků. Oba z Národních komitétů historiků – český a slovenský – zastupuje devět členů z historických i univerzitních pracovišť a akademií věd. Předsedou české části komise je prof. Vilém Prečan, předsedou slovenské části je dr. Ivan Kamenec. Komise zasedá dvakrát do roka – na jaře na Slovensku a na podzim v České republice. Na nejbližším, 30. zasedání se historici setkají ve dnech 21.–23. dubna 2009 ve slovenském Svidníku, kde budou diskutovat na téma *Armáda jako fenomén v československých vztazích*.

Komise se dlouhodobě zaměřuje na podporu rozvoje bohemistiky a slovakistiky na univerzitách v obou zemích a na postupné zkompletování informačních materiálů, které by pomohly překlenout přetrvávající informační vakuum. Symbolicky zaštiťuje každoroční seminář učitelů dějepisu o česko-slovenských vztazích

v Liberci a mezinárodní konferenci mladých vědeckých pracovníků o českých, slovenských a československých dějinách 20. století v Hradci Králové. Podporuje též výměnu učitelů historie mezi vysokými školami v České a Slovenské republice, iniciuje stipendijní programy pro studenty českých dějin ze Slovenska a studenty slovenských dějin z České republiky, napomáhá spolupráci na výzkumných projektech z dějin československého státu, jakož i perspektivní součinnosti na přípravě pramenů k dějinám československého státu. Od roku 1996 vydává komise každoročně *Česko-slovenskou historickou ročenku*, která umožňuje prezentovat její práci před veřejností a zároveň tímto způsobem účinně vstupuje do vědecké komunikace českých a slovenských historiků. Ročenka, jež je kromě prvních dvou již rozebraných ročníků stále k dispozici pro zájemce z řad odborné a laické veřejnosti, se řadí k publikacím, které by neměly chybět v odborných vědeckých knihovnách, a alespoň jeden exemplář by měl být v každém okresním městě.

ZUZANA BUKOVSKÁ,  
Odbor mediální komunikace AV ČR

**Česko-slovenská komise historiků ve spolupráci s ÚSD AV ČR představila 15. prosince 2008 Česko-slovenskou historickou ročenku.**

**Zleva: Vladimír Goněc z Historického ústavu FF MU Brno, předseda redakční rady Česko-slovenské historické ročenky, Vojtěch Čelko z ÚSD AV ČR, tajemník české části Česko-slovenské komise historiků, a Vilém Prečan z Česko-slovenského dokumentačního střediska.**



## Ústav organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i.,

si Vás dovoluje pozvat na přednášku

z cyklu Zvané přednášky na ÚOCHB 2009/The IOCB Invited Lectures 2009

**2. dubna 2009 od 10:00 hod.**

### **Electronics with Single Nanographenes**

**prof. Jürgen P. Rabe**

Department of Physics, Humboldt University, Berlin, Německo

**29. dubna 2009 od 10:00 hod.**

### **Biocatalytic Oxygenations in Bioactive Compound Synthesis**

**prof. Marko D. Mihovilovic**

Institute of Applied Synthetic Chemistry, TU Wien, Rakousko

Přednášky se konají v přednáškovém sále Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i., Flemingovo náměstí 2, Praha 6.

**Bližší informace:** RNDr. Irena G. Stará, ÚOCHB AV ČR, tel.: 220 183 315, e-mail: stara@uochb.cas.cz; www.uochb.cz

# ŠKOLA DOKTORSKÝCH STUDIÍ V BIOLOGICKÝCH VĚDÁCH NA JIHU ČECH

**Po vzoru četných zahraničních univerzit jsme se na Přírodovědecké fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích rozhodli založit Školu doktorských studií v biologických vědách jako společnou školu PřF JU a jihočeských pracovišť Akademie věd ČR, které mají společně akreditované doktorské studijní programy (DSP).**

Ustavením *Školy doktorských studií v biologických vědách (Graduate School of Biological Sciences)* sledujeme hned několik cílů. Za prvé posílit a prohloubit tradiční oboustranně výhodné vztahy mezi pracovišti AV ČR a PřF JU; za druhé přenést těžiště spolupráce a těsných vazeb z pregraduálního (bakalářského) studia do graduálních pokročilých studií magisterských a zejména doktorských programů. Tato snaha je v centru našeho zájmu. Vždyť fáze vývoje, kdy bakalářské a magisterské obory byly prakticky jediným zdrojem nové generace budoucích badatelů, je v rozvoji konkurenceschopného vědeckého výzkumu na pracovištích AV překonána. V současné době je třeba klást jednoznačně důraz na doktorská (případně i magisterská) studia a postdoktorskou výchovu na pracovištích AV. Třetím cílem je zkvalitnit školitelskou základnu pro DSP. Provedli jsme proto analýzu dosavadní úspěšnosti jednotlivých školitelů z hlediska počtu publikací v impaktových časopisech. Tento rozbor poslouží ke kritickému zvažování při přiřazování nových studentů v DSP jejich potenciálním školitelům. Za čtvrté bychom chtěli posílit nabídku pokročilých předmětů/kursů pro doktorské obory a zkvalitnit přípravu doktorandů společnými silami PřF JU a pracovišť Akademie – nově se již koná pokročilý cyklus přednášek *Cell Signalling*. Pátým úkolem je přichystat a zavést motivační nástroje pro externí zájemce o DSP (včetně zahraničních) v rámci *Školy doktorských studií* na jihu Čech. Většina ze současných cca 180 doktorandů jsou absolventi našich magister-

ských oborů. Situaci bychom rádi změnil i naši doktorskou školu obohatili i o studenty odjinud. Vedle odborné/vědecké kvality DSP hledáme stipendijní možnosti (fellowshipy) pro talentované studenty nad rámec stávajících doktorských grantových projektů GA ČR – v současné době celkem dva ve spolupráci s pracovišti Akademie. Hledáme též finanční zdroje z privátní sféry. Za šesté bychom chtěli společnými silami využívat výzev operačního programu EU *Vzdělávání pro konkurenceschopnost* k formování nových týmů a posilování vybraných směrů doktorského vzdělávání – např. projekty na posílení „molekularizace“ fakulty, vytvoření týmu pro rozvoj biomedicínských oborů, posílení přípravy odborníků pro biotechnologické aplikace a další.

Prozatím jsme působnost *Školy doktorských studií* vymezili pro biologické vědy, jakkoli spolupráce s nebiologickými ústavy Akademie věd sahá i mimo biologii a ekologii, tradiční domény jihočeské badatelské základny. A to z toho důvodu, že dosud nemáme v nabídce PřF JU žádné nebiologicky orientované doktorské studijní obory. Až do poloviny roku 2007 jsme fungovali jako biologická fakulta, a tak se nebiologické programy/obory v současnosti začínají rozvíjet. Pevně však věříme, že se nám brzy podaří připravit také DSP v hraničních oblastech biologie s chemií, fyzikou, matematikou či informatikou. Uvědomujeme si totiž, jak zásadně důležitá jsou pro naši společnost kvalitní doktorská studia, jejichž budoucnost v početné rodině členských států EU závisí především na rozvoji znalostní ekonomiky.

Se *Školou doktorských studií* přicházíme navzdory tomu, že náš zákon tento pojem nezná. Snad také proto jej chceme zavést do našeho prostředí. Vidíme totiž spoustu nedostatků současného doktorského studia, které je mnohde vykonáváno dosti formálně a nekvalitně, s malými nároky, a to i proti původnímu systému vědecké výchovy (vědecká aspirantura) v dobách dávno minulých. Akademie se právem cítí dotčena, že ze zákona ztratila možnost pro samostatné a na vysokých školách nezávisle uskutečňované doktorské studium. Vždyť vědecká výchova v předlistopadové Akademii patřila v oblasti přírodních a technických věd k tomu nejlepšímu, co naše vzdělávací soustava nabízela. V mezinárodním měřítku byl systém vědecké výchovy v Akademii velmi respektován a uznáván. Aktuálně je situace

V biochemické  
praktiku  
Přírodovědecké  
fakulty JU

FOTO: LUBOŠ GRÜBHÖFFER, ARCHIV AUTORA



taková, že na řadě fakult vysokých škol představuje doktorská disertace jakousi třetí kvalifikační/diplomovou práci (po bakalářské a magisterské), jež zůstává daleko za všeobecně požadovanými standardy vědecké práce. Bohužel reakce z úst zodpovědných činitelů nezřídka bývá „a proč ne, vždyť titul doktor, ve zkratce Ph.D., je ze zákona přeci akademický titul a nikoli vědecká hodnota“. A výsledek? Trvalá devalvace doktorského studia navzdory snahám Akreditační komise MŠMT ČR. Celý problém navíc zhoršuje systém financování/dotací vysokých škol, v němž jsou v čitateli vzorečku počty habilitovaných docentů a jmenovaných profesorů. Získat a udržet habilitační práva je podmíněno bezpochyby správně alespoň jedním DSP na fakultě dané školy, a tak nemohou být požadavky na akreditaci DSP nikterak náročné. Neměli bychom totiž docenty a potažmo peníze. Nade vši pochybnost je nešťastné, že jsme odejmutím samostatných školicích práv Akademii porušili pluralitu v pokročilých/doktorských studiích. Když už k tomu došlo, považujeme za nezbytné, aby právě u nás, kde přírodovědecká (původně biologická) fakulta vznikla přímo z akademických pracovišť, byl podíl Akademie na uskutečňování DSP zcela zásadní. Většina oborových rad DSP pro biologické obory, zejména těch, jejichž oborové zaměření má u nás na jihu Čech partnera v podobě pracoviště AV, je skutečně v péči kolegů a kolegyn z Akademie. To je pro nás cenná deviza, na níž chceme stavět kvalitu doktorského studia v původním smyslu výchovy k vědecké práci.

K praktické realizaci projektu *Školy doktorských studií* uvedme, že její ustavení schválil v průběhu roku 2008 Akademický senát a Vědecká rada PřF JU. Společnými silami s Akademií věd provozujeme na PřF JU devět oborových rad DSP; každá z oborových

rad má svého předsedu/předsedkyni. *Škola doktorských studií* je neformální sdružení všech stávajících oborových rad DSP a její činnost je koordinována prodekanem pro vědu a doktorské studium. Ustavením školy nikterak nestupňujeme administrativní zatížení spojené s uskutečňováním doktorských studií a ani nenavýšujeme počet pracovních míst.

V závěru bych zopakoval, že naše *Škola doktorských studií* nemá ani nemůže mít žádné jiné institucionální ambice než ty, které vedou k trvalému rozvíjení a posilování symbiotického vztahu PřF JU a pracovišť Akademie. Nemá žádné institucionální zakotvení ani majetek. Má představovat určitou „obchodní značku“, jež sleduje především význam propagační a marketingový. Ve skrytu duše bychom si přáli, aby se stala iniciátorem pro zavedení *Škol doktorských studií* v celostátním rozměru s jediným/hlavním cílem: zkvalitnit doktorská studia a vrátit je k naplnění jejich původního významu, tj. výchově k vědecké práci. ■

LIBOR GRUBHOFFER,  
Přírodovědecká fakulta JU  
a Biologické centrum AV ČR, v. v. i.

**Noční pohled na společný kampus Biologického centra AV ČR a JU v Českých Budějovicích**

**Tabulka akreditovaných oborů v DSP včetně společných akreditací PřF JU a pracovišť AV ČR (společnou akreditaci v některém z DSP mají spolu s PřF JU kromě většiny jihočeských pracovišť AV také tři akademické ústavy z jiných regionů, Botanický ústav AV ČR, v. v. i., v Průhonicích, Ústav biologie obratlovců AV ČR, v. v. i., v Brně a Ústav živočišné fyziologie a genetiky AV ČR, v. v. i., v Liběchově)**

## Rozšíření akreditace čtyřletých doktorských studijních programů na pracoviště Akademie věd ČR

| Program                        | Obor                                      | Ústav AV ČR  |
|--------------------------------|---|--|
| Biologie                       | Entomologie                               | Biologické centrum AV ČR, v. v. i., České Budějovice   |
|                                | Hydrobiologie                             | Biologické centrum AV ČR, v. v. i., České Budějovice   |
|                                | Parazitologie                             | Biologické centrum AV ČR, v. v. i., České Budějovice   |
|                                | Biologie ekosystémů                       | Botanický ústav AV ČR, v. v. i., Průhonice<br>Biologické centrum AV ČR, v. v. i., České Budějovice |
| Botanika                       | Botanika                                  | Botanický ústav AV ČR, v. v. i., Průhonice   |
| Ekologie                       | Ekologie                                  | Botanický ústav AV ČR, v. v. i., Průhonice   |
| Fyziologie a imunologie        | Fyziologie a vývojová biologie            | Biologické centrum AV ČR, v. v. i., České Budějovice   |
|                                |   | Botanický ústav AV ČR, v. v. i., Průhonice   |
| Molekulární a buněčná biologie | Molekulární a buněčná biologie a genetiky | Biologické centrum AV ČR, v. v. i., České Budějovice   |
|                                |   | Ústav živočišné fyziologie a genetiky AV ČR, v. v. i., Liběchov                                    |
| Zoologie                       | Zoologie                                  | Biologické centrum AV ČR, v. v. i., České Budějovice   |
|                                |   | Ústav živočišné fyziologie a genetiky AV ČR, v. v. i., Liběchov                                    |
|                                |   | Ústav biologie obratlovců AV ČR, v. v. i., Brno  |

# MOBILITA ČESKÝCH VĚDCŮ

*Mobilita českých vědců je jednou z často diskutovaných otázek. Před několika lety se stala dokonce námětem k satirické reklamní kampani o odlivu českého vědeckého potenciálu do zahraničí, zobrazující mladou vědkyni z oblasti přírodních věd s dodatkem Poslední místo výskytu: Rozvadov. Přinášíme tři příklady mladých vědeckých pracovníků Vysoké školy chemicko-technologické v Praze vypovídající o způsobu a možnostech uplatnění ve světě. Mohou se lišit místem a druhem působení, spojuje je však jeden podstatný prvek – vrátili se.*



**Případ první: dr. Michal Fulem** (Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, University of Alberta, Edmonton, Kanada)

Michal Fulem pracoval jako vědecký pracovník v Ústavu fyzikální chemie VŠCHT Praha a posléze rok na Univerzitě v portugalském Portu. Působení na University of Alberta si předem domluvil s budoucím nadřízeným. Na základě ústního příslibu postdoc pozice následně od sekretariátu svého budoucího pracoviště obdržel zvací dopis s návrhem délky pracovního kontraktu, pracovní náplně i platu. S tímto zvacím dopisem navštívil kanadskou ambasádu a během pouhého jednoho dne získal pracovní povolení.

Po příjezdu do Kanady dostal od sekretářky svého nadřízeného k vyplnění všechny potřebné dokumenty (placení zdravotního a sociálního pojištění). Příslušný úřad sociálního zabezpečení poté vydal Social Insurance Number (SIN).

Když vyřídil všechny uvedené procedury, zaslal SIN a kopii pracovního povolení na postdoc kancelář University of Alberta (<http://www.postdoc.ualberta.ca/>), která Michala Fulema zaregistrovala jako univerzitního postdoc odborného asistenta, obdržel osobní číslo, e-mail a přístup na intranet, do knihovny i do sportovního areálu. Následně začal dostávat pravidelný plat, z něhož mu bylo strháváno automaticky zdravotní pojištění. Říká, že „prostě začal fungovat“. Michal s odstupem času hodnotí celou proceduru jako poměrně jednoduchou a rychlou.

**Případ druhý: dr. Martin Drobek** (Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Institut Européen des Membranes, Montpellier, Francie)

Martin Drobek pracoval jako vědecký pracovník v Ústavu organické technologie VŠCHT Praha. Díky dlouholetým přátelským vztahům jeho přímého

nadřízeného se mu dostalo možnosti pracovat na projektu na Membránovém institutu ve Francii. Martin popisuje své začátky, rady a vůbec první kontakt s Francií v následujících řádcích.

Před vycestováním za prací do Francie je nezbytné si z několika nezávislých zdrojů zjistit, jaké dokumenty bude zaměstnavatel od uchazeče vyžadovat, a nespolehat jen na to, co člověk dostane v propozicích. Pokud někdo tuto zdánlivou maličkost podcení, může teprve na místě zjistit nepříjemnou skutečnost, že „něco“ chybí. Ani sami Francouzi se často ve všem úplně neorientují a na mnoho maličkostí přicházejí teprve zpětně. Francouzský administrativní systém je totiž neobyčejně přebujelý a často vyžaduje formality, které mnohdy hraničí až s absurditou. Od 1. července 2008 mají nově přichozí žadatelé naštěstí situaci o poznání jednodušší, protože již není nutné žádat o pracovní povolení, což byl běh na delší trať. Avšak i nadále zůstávají k vyřízení záležitosti, jež jsou pro legální pracovní pobyt ve Francii nezbytné. Mnoho věcí naštěstí zařídí zaměstnavatel, který příslušné úřady obešle sám. Mezi důležité dokumenty patří cestovní doklad (nejlépe platný cestovní pas se strojově čitelnými údaji; na občanský průkaz je často nahlíženo s nedůvěrou), kartička zdravotní pojišťovny, eventuálně řidičský průkaz. Dále je vhodné s sebou přinést očkovací průkaz a notářsky ověřenou kopii rodného

listu přeloženou do francouzštiny. Bez ní se totiž problematicky sjednává zdravotní pojištění, jež je podobně jako v ČR strháváno přímo z platu a je povinné. Mějme na paměti, že zdravotní péče je z tohoto pojištění hrazena jen z části, a proto je vhodné připlácet si dal-



ší připojištění, z něhož je v případě zdravotních problémů hrazena celá částka za lékařskou péči danou pojišťovací institucí. Další nezbytností je vyřízení přechodného pobytu, který je nutné si obstarat osobně na místní prefektuře. Žádost je na příslušný úřad zaslána zaměstnavatelem se všemi údaji nezbytnými k vyplnění. Osobní návštěva je nutná kvůli podpisu a ověření údajů přímo před úředníkem. Při vyřizování jakékoli záležitosti, v níž je zainteresován stát a jsou vyžadovány fotografie, je třeba s sebou přinést současnou podobenko žadatele ze specializované provozovny. Na její podobu se vztahuje celá řada restriktivních opatření (definovaná velikost a pozice hlavy, bez úsměvu, brýlí atd.). Nemá smysl přivážet fotografie z ČR, protože je úředník nebude akceptovat. Lépe je pořídit fotografie přímo ve Francii a nechat si obálku s nimi opatřit příslušným razítkem. Při jakékoli komunikaci s úřady je třeba se obrnit značnou trpělivostí, protože na rozdíl od ČR ve Francii vše trvá o poznání déle. Členství ČR v Evropské unii s sebou naštěstí přináší určité výhody v podobě vstřícnějšího přístupu k obyvatelům EU ve srovnání s rezidenty ze zemí „třetího“ světa, a čekání ve frontách je tudíž kratší. Základním určujícím krokem všeho je, zda člověk hovoří francouzsky nebo ne. Počítejte s tím, že všechny potřebné formuláře jsou pouze ve francouzštině a jejich cizojazyčné mutace neexistují. Stejně tak se na úřadech člověk nedomluví jiným jazykem než francouzsky, a to ani na přepážkách určených cizincům. Mnoho Francouzů sice anglicky alespoň trochu rozumí, ale většinou předstírají opak a v angličtině nikdy neodpoví. Pokud francouzštinu dobře neovládáte, raději požádejte známého o tlumočnickou službu – přítel na telefonu připravený překládat úřednickovy dotazy může pomoci projít úskalím administrativního procesu. I formální snahu o komunikaci ve francouzštině většina lidí kvituje s neobyčejným povděkem. Naučit se pár francouzských výrazů a frází proto udělá často divy. Kromě místní prefektury se na začátku pobytu rovněž musí navštívit lékařské zařízení v rámci vstupní zdravotní prohlídky před nástupem do zaměstnání. Prohlídka je jen zběžná, ale často je vyžadován rentgen plic kvůli TBC. Striktně se také vyžaduje očkovací průkaz. Bez něj je nutné podstoupit přeočkování. Co se jazyka týká, situace se zlepšuje; mladí lékaři hovoří anglicky obstojně, ale u starší generace člověk často narazí na neochotu danou ani ne tak neznalostí jako spíše nechutí hovořit jinak

než francouzsky. Podobná situace nastává v případě zřizování účtu ve francouzské bance. Pokud nemáte opravdu veliké štěstí, jinak než francouzsky se nedomluvíte. Účet vám neotevrou mimo obvyklých dokumentů ani bez potvrzení o pobytu v místě přechodného bydliště ve Francii – bez něj nelze účet zřídit. Jinam než na účet ve francouzské bance nechtějí zaměstnavatelé peníze posílat. Kromě klasických kreditních a debetních karet mají šeky, které člověk obdrží k účtu, ve Francii své stálé místo na slunci a některé instituce akceptují výhradně jen je. V rámci účtu je vhodné se připojistit na zodpovědnost vůči třetím osobám a též si pojistit byt. Existuje celá řada balíčků, které obsahují pojištění na vše možné včetně ztráty šekové knížky nebo platební karty. Závěrem bych shrnul, že byť se zpočátku mohou zdát některé záležitosti těžko proveditelné, nakonec jimi lze s trochou trpělivosti i přes některá popisovaná úskalí projít bez větších problémů. Snahou všech je totiž vyjít dotyčnému vždy maximálně vstříc – administrativní mašinérie je jen nutným zlem, kterému se nikdo ze zainteresovaných nemůže vyhnout. Podobná situace je i v mnoha jiných zemích a určitě by se neměla stát strašákem, jenž by odrazoval od myšlenky vycestovat do Francie i za jiným účelem, než je turismus.



**Případ třetí: dr. Lukáš Bartek** (Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, University of St. Andrews – Queen's University Belfast, Velká Británie)

Lukáš Bartek vycestoval za účelem získání profesních zkušeností v oboru. Finanční ohodnocení bylo u všech tří

vědců v pořadí až druhou, ne však nepodstatnou veličinou.

Klíčovým faktorem při hledání práce ve Velké Británii je forma žádosti, většinou o otevřenou (tzv. „vypsanou“) pozici. Nahodilé rozesílání CV se v Británii velmi často hodnotí jako praktika uchazečů z „rozvojových“ států. Důležitým parametrem úspěchu je i forma oslovovacího dopisu a samého životopisu. Britský zaměstnavatel – tím spíše na tradiční a konzervativní univerzitní půdě – se nebude prohrabávat v hromadách dopisů plných hrubek

s anonymním oslovením „Dear Sir/Madam“. Většina z nich proto končí v koši. V případě, že je CV i průvodní dopis po formální stránce v pořádku, je dobré na nabídku práce odpovědět předepsanou formou.

Průvodní dopis na ručním hlavičkovém papíru spolu s CV zasláný jmenovitě příslušné kontaktní osobě znamená první krůček v soukolí přijímacího mechanismu. Při výběru pozice je dobré volit obor či specializaci co nejbližší té vaší, protože na postdoc pozice hledají zaměstnavatelé hotové pracovníky, kteří mohou prvním dnem začít pracovat a nepotřebují náročnou rekvalifikaci. Pozvánka na telefonní interview mnohdy znamená pouze dílčí úspěch, často se ovšem chápe jako předem prohraná bitva určená pro tzv. „zbylé“ uchazeče. Na interview v místě pracoviště s hrazením cestovních a ubytovacích nákladů (což je ve Velké Británii samozřejmost) se většinou zvou tři, maximálně pět uchazečů z celkového počtu žadatelů. Většina britských univerzit inzeruje otevřené pozice kromě svých vlastních webových stránek rovněž na veřejných internetových serverech, jako jsou např. [www.newscientistjobs.com](http://www.newscientistjobs.com), [www.science-job.co.uk](http://www.science-job.co.uk), [www.nature.com/naturejobs](http://www.nature.com/naturejobs), <http://www.rsc.org/chemistryworld/careers/index.asp>. Uchazečů o každou pozici je proto celá řada, a to především z asijských států, jako jsou Indie či Čína. Našince zřejmě překvapí, že například indiští vědečtí pracovníci jsou v Británii často vyhledáváni díky kvalitnímu indickému vysokému školství a historickým vazbám mezi oběma státy. O úspěšném absolvování pohovoru se většinou uchazeči dozvědí během dvou tří dnů. Prodleva je poměrně spolehlivým indikátorem případného neúspěchu. Britská administrativa je logická a přehledná a z velké většiny založená na dohodě a tradici. Oproti našim podmínkám se tolik nepodepisuje, ale na druhou stranu potřebujete v Británii prakticky ke všemu reference, tj. doporučení, například zaměstnavatele, nadřízeného, ale v praxi často pomůže i kratičký dopis kolegy z kanceláře či kamaráda, který má bankovní účet a adresu, na niž mu chodí pošta. Univerzita v St. Andrews ve Skotsku je jednou z nejstarších univerzit ve Spojeném království a úroveň péče o zaměstnance patří mezi nejlepší. Vzhledem ke členství České republiky v Evropské unii je paradoxně život a práce v Británii pro Čecha výrazně jednodušší než např. pro občana USA. V případě, že máte založený účet v bance, což je s univerzitní referencí na hlavičkovém papíře otázka půl hodiny,

lze vše ostatní kromě tzv. Council tax (daně městskému úřadu) vyřídit s pomocí personálního oddělení (HR). HR oddělení University of St. Andrews za nově přijatého platí administrativní poplatky úřadům pro registraci zahraničních pracovníků. Důležitou součástí činnosti oddělení je i vzdělávání zaměstnanců a péče o jejich spokojenost.

Pozice v oblasti chemie jsou v univerzitním prostředí Velké Británie rozděleny do několika kategorií. Jednak se jedná o tzv. akademické pozice – tj. odborných asistentů, docentů a profesorů, které jsou ovšem v britském prostředí poznamenány historickou tradicí jednotlivých univerzit, tudíž se nazývají různě a mají řadu odlišných úrovní (Assistant, Fellow, Lecturer, Senior Lecturer, Reader, Associate Professor, Full Professor a jejich další těžko uvěřitelné kombinace a obměny). Poměrně častým jevem jsou čestné tituly či nadační pozice, např. Ramsay Fellow, Irvine Professor of Chemistry, které do celé situace vnášejí ještě větší zmatek. Kromě výše uvedených akademických pozic, na něž jsou výběrová řízení podstatně náročnější a úvazek se předpokládá s prodloužením na neurčito, existují klasické postdoc pozice, které jsou vázané na projekt či nadaci. Kromě Královské společnosti (Royal Society) a EPSRC (Engineering and Physical Sciences Research Council), což jsou hlavní poskytovatelé podpory výzkumu v oblasti chemie, existuje několik velkých nadací (např. The Leverhulme Trust), jež mohou sponzorovat výzkumné projekty. Jakákoli jiná podpora výzkumu je ryze průmyslová. V praxi to znamená, že člověk, který se chce zabývat výzkumem, na něj musí získat prostředky. Analogie s životou praxí přežívání na výzkumných záměrech v našich podmínkách neexistuje. Hlavní zdroj příjmů řady univerzit činí průmyslové projekty – především v oblasti chemie. ■

HANA BARTKOVÁ,

*Vysoká škola chemicko-technologická v Praze*

#### **Pozn. red.**

Vážení kolegové, pracovníci našich akademických ústavů, budeme rádi, když se i vy podělíte se čtenáři *Akademického bulletinu* o své zkušenosti z dlouhodobých zahraničních stáží.



# Informace z 239. zasedání Rady pro výzkum a vývoj dne 16. ledna 2009

## ZÁVAŽNÉ PROJEDNÁVANÉ BODY A ZÁVĚRY ZE ZASEDÁNÍ

**Informace o plánovaném průběhu předsednictví ČR v Radě EU pro oblasti VaV** určená Radě pro výzkum a vývoj podává přehled o akcích připravovaných na období předsednictví České republiky Radě EU (dále jen „CZ-PRES“) a jejich cílech. Během CZ-PRES budou podávány Radě informace o průběhu a výsledcích jednotlivých akcí.

MŠMT podalo Radě již v roce 2007 informaci o přípravě CZ-PRES, kterou Rada vzala na vědomí. Během roku 2008 byly jednotlivé akce a jejich zaměření projednány s Evropskou komisí (dále jen „EK“) v rámci TRIO (tři po sobě jdoucí předsednictví – FR, CZ, SE). Následující TRIO je tvořeno ES, HU, BE. Logistické zabezpečení bylo řešeno prostřednictvím k tomu zřízeného útvaru MŠMT s Úřadem vlády ČR nebo ve vybraných případech (kde pořadatelem není CZ-PRES) s věcně příslušným organizačním útvarem EK.

Rada bude pravidelně na svých zasedáních informována o proběhlých akcích týkajících se oblasti VaV.

### Volby nových členů Komise pro hodnocení výsledků VaV

Na 237. zasedání Rady 14. 11. 2008 Rada schválila změnu statutu a doplnění členů Komise pro hodnocení výsledků a vyzvala členy Rady, aby do 3. 12. 2008 předkládali návrhy na nové členy (jednalo se o dva členy, z toho jeden zástupce humanitních věd a jeden zástupce technických věd). Na základě rozhodnutí Rady ze dne 12. 12. 2008 (238. zasedání) byl termín pro předkládání návrhů prodloužen do 31. 12. 2008.

Předloženými návrhy se zabývalo předsednictvo Rady na svém jednání 9. 1. 2009, které navrhlo Radě provést volbu nových členů, a to výběrem jednoho člena jako zástupce humanitních věd a jednoho člena jako zástupce technických věd.

Proběhly tříkolové volby a Rada zvolila za členy Komise pro hodnocení výsledků VaV za technické vědy doc. RNDr. Františka Ježka, CSc., a za humanitní vědy PhDr. Pavla Barana, CSc.

### Příprava hodnocení výzkumných organizací na rok 2009

#### a) Kritéria pro vyřazení výsledků z hodnocení v roce 2009

#### b) Tvorba Seznamu nakladatelství působících v ČR s vědeckou redakcí

#### c) Aktualizace Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR

Komise pro hodnocení výsledků VaV předložila Radě ke schválení kritéria, podle kterých budou vyřazovány výsledky z hodnocení výsledků v roce 2009 na základě své činnosti a na základě připomínek k výsledkům hodnocení VaV v roce 2008, a připravila tři druhy podkladů:

- Kritéria pro vyřazení výsledků z hodnocení VaV v roce 2009 (dále jen „Kritéria“);
- Postup pro tvorbu seznamu nakladatelství s vědeckou redakcí;
- Postup aktualizace Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR.

Rada projednala a schválila Kritéria pro vyřazení výsledků z hodnocení výsledků VaV v roce 2009, která budou zveřejněna na [www.vyzkum.cz](http://www.vyzkum.cz). Kritéria budou rovněž součástí Metodiky hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2009. Postup tvorby obou seznamů bude realizován podle harmonogramu uvedeného v materiálech.

#### Výsledky hodnocení výzkumných organizací v roce 2008

V souladu s částí B.3.1.4. Metodiky hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2008 byly poskytovatelům podpory VaV, zřizovatelům výzkumných organizací zahrnutých do hodnocení výsledků, výzkumným organizacím zahrnutých do hodnocení (prostřednictvím jejich poskytovatelů a zřizovatelů) a odborným komisím RVV dne 19. listopadu 2008 zpřístupněny výsledky 1. etapy hodnocení výsledků výzkumných organizací v roce 2008 s možností vyjádření se k těmto výsledkům do 20. prosince 2008.

Materiál obsahoval vypořádání vyjádření k výsledkům 1. etapy hodnocení 2008 a výsledky hodnocení výzkumných organizací (dvě standardizované tabulky).

Rada schválila výsledky hodnocení výzkumných organizací v roce 2008 a uložila je zveřejnit na [www.vyzkum.cz](http://www.vyzkum.cz) do 31. ledna 2009 po prošetření konkrétních případů a po vyrozumění předkladatelů připomínek o výsledku zpracování jejich připomínky.

## Informace z 54. zasedání Akademické rady AV ČR dne 20. ledna 2009

### Akademická rada se zabývala těmito nejdůležitějšími záležitostmi:

**Svolala XXXIV. zasedání Akademického sněmu AV ČR** (šesté zasedání Sněmu v pátém funkčním období 2006–2010) na úterý 24. března 2009 v 9:30 hodin s takto navrženým programem:

1. Zahájení, schválení programu zasedání a volba pracovních komisí Akademického sněmu;

2. Zamyšlení nad vývojem a činností Akademie věd ČR v uplynulých čtyřech letech – V. Pačes (jako písemný materiál rozesílány s pozvánkou návrh výroční zprávy o činnosti Akademie věd ČR za rok 2008 a zpráva o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XXXIII. zasedání Akademického sněmu);

3. Volba členů Akademické rady AV ČR pro funkční období 2009–2013 (písemný materiál je členům Sněmu rozeslán s pozvánkou);

4. Zpráva o činnosti Vědecké rady AV ČR ve funkčním období 2005–2009 a koncepční návrhy pro další období – F. Šmahel (písemný materiál rozeslán s pozvánkou);

5. Volba členů Vědecké rady AV ČR pro funkční období 2009–2013 (písemný materiál je členům Sněmu rozeslán s pozvánkou);

6. Zpráva o hospodaření Akademie věd ČR v roce 2008 a její závěrečný účet – J. Rákosník (písemný materiál rozeslán s pozvánkou);

7. Zpráva Dozorčí komise Akademického sněmu – J. Spížek (písemný materiál bude rozdáán před zasedáním);

Volné návrhy;

8. Zpráva návrhové komise Akademického sněmu, schválení usnesení a závěr zasedání.

#### Schválila

■ opatření provedená k realizaci usnesení XXXIII. zasedání Akademického sněmu AV ČR,

■ přidělení investičních prostředků na nákladné přístroje pracovištím AV ČR v roce 2009,

■ záměry stavebních akcí velkého rozsahu se zahájením po roce 2009,

■ dodatek č. 1 ke Směrnici č. 5/2007 – Zásady přidělování služebních bytů a vybraných ubytovacích jednotek v rámci AV ČR,

■ směrnici o ubytování v ubytovnách Mazanka a Sedlec.

#### Souhlasila

■ s Dohodou o spolupráci mezi Akademii věd České republiky a Národní akademii věd Běloruska,

■ s výsledky konkurzního řízení na zahraniční pracovní cesty v rámci dvoustranných dohod pro rok 2009,

■ s úkony při nakládání s majetkem a s byty a ubytovny na základě návrhů pracovišť AV ČR.

#### Vyslovila předchozí souhlas

■ s účastí Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i., v připravovaném inovačním klastru MedChemBio, z. s. p. o.

#### Jmenovala

■ předsedu a členy Rady programu podpory projektů mezinárodní spolupráce AV ČR; zároveň schválila statut a jednací řád Rady.

#### Doporučila předsedovi AV ČR

■ aby na základě předloženého návrhu Rady Matematického ústavu AV ČR, v. v. i., jmenoval RNDr. Pavla Krejčího, CSc., do funkce ředitele Matematického ústavu AV ČR, v. v. i., na pětileté funkční období s účinností od 1. května 2009.

#### Vzala na vědomí

■ Výroční zprávu AV ČR o poskytování informací za rok 2008.

## Příprava volby členů Akademické rady AV ČR a Vědecké rady AV ČR na funkční období 2009–2013

Na XXXIV. zasedání Akademického sněmu AV ČR, které bylo svoláno na úterý 24. března 2009, se uskuteční volba členů Akademické rady AV ČR a Vědecké rady AV ČR na další čtyřleté funkční období (2009–2013).

**Členové Akademické rady AV ČR** budou voleni stejně jako dosud podle těchto pravidel:

■ Členy Akademické rady volí tajným hlasováním Akademický sněm ze svých členů, kteří byli do této funkce navrženi shromážděními výzkumných pracovníků jednotlivých pracovišť. Ved-

le těchto členů jsou členy Akademické rady z titulu svých funkcí předseda AV ČR, jmenovaný prezidentem republiky na návrh Akademického sněmu projednaný vládou ČR, a předseda Vědecké rady AV ČR, kterého volí tajným hlasováním Vědecká rada.

■ Celkový počet členů Akademické rady je nejvýše sedmnáct; při tom se přihlíží k přiměřenému zastoupení hlavních vědních oblastí Akademie.

■ Tatáž osoba může být členem Akademické rady nejvýše dvě po sobě jdoucí funkční období.

■ Členství v Akademické radě je neslučitelné s funkcí ředitele pracoviště AV ČR a s funkcí člena Dozorčí komise Akademického sněmu.

■ Kandidát na člena Akademické rady, který nebyl zvolen, může na téže zasedání Akademického sněmu kandidovat i na funkci člena Vědecké rady AV ČR.

**Členové Vědecké rady AV ČR** budou tentokrát podle nových Stanov AV ČR, platných od 1. ledna 2007, poprvé rovněž voleni Akademickým sněmem a nikoli jmenováni. Pro jejich volbu platí tato pravidla:

■ Vědeckou radu tvoří zástupci pracovišť AV ČR, zástupci vysokých škol a dalších institucí výzkumu a vývoje a významní vědci ze zahraničí. Volí ji Akademický sněm z kandidátů navržených shromážděními výzkumných pracovníků pracovišť AV ČR.

■ Vědecká rada má nejvýše třicet členů, z toho nejméně jednu čtvrtinu a nejvýše jednu třetinu tvoří externí členové včetně členů zahraničních. Při volbě členů se rovněž přihlíží k přiměřenému zastoupení hlavních vědních oblastí Akademie.

■ Na rozdíl od kandidátů na funkce předsedy AV ČR a členů Akademické rady nemusí být osoby kandidující do Vědecké rady členy Akademického sněmu a kandidovat do ní mohou i ředitelé pracovišť AV ČR.

■ Počet funkčních období, po která je možno vykonávat funkci člena Vědecké rady, není omezen.

#### **Pro volbu členů Akademické rady AV ČR na funkční období 2009–2013 byli navrženi:**

I. oblast věd o neživé přírodě

**Prof. Jiří Chýla, CSc.** (nar. 1948)

Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

**Ing. Vladimír Nekvasil, DrSc.** (nar. 1944)

Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

**Prof. RNDr. Jan Palouš, DrSc.** (nar. 1949)

Astronomický ústav AV ČR, v. v. i.

**RNDr. Jan Šafanda, CSc.** (nar. 1952)

Geofyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

**Prof. Ing. Miroslav Tůma, CSc.** (nar. 1958)

Ústav informatiky AV ČR, v. v. i.

**Doc. Ing. Pavel Vlasák, DrSc.** (nar. 1941)

Ústav pro hydrodynamiku AV ČR, v. v. i.

II. oblast věd o živé přírodě a chemických věd

**Ing. Karel Aim, CSc.** (nar. 1947)

Ústav chemických procesů AV ČR, v. v. i.

**Ing. Petr Bobák, CSc.** (nar. 1951)

Ústav živočišné fyziologie a genetiky AV ČR, v. v. i.

**Doc. RNDr. Jiří Dědina, CSc., DSc.** (nar. 1946)

Ústav analytické chemie AV ČR, v. v. i.

**RNDr. Miroslav Flieger, CSc.** (nar. 1948)

Mikrobiologický ústav AV ČR, v. v. i.

**Prof. Ing. Vladimír Mareček, DrSc.** (nar. 1944)

Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR, v. v. i.

**Doc. Ing. Petr Ráb, DrSc.** (nar. 1951)

Ústav živočišné fyziologie a genetiky AV ČR, v. v. i.

**MUDr. Radim Šrám, DrSc.** (nar. 1939)

Ústav experimentální medicíny AV ČR, v. v. i.

**Prof. RNDr. Jan Zima, DrSc.** (nar. 1952)

Ústav biologie obratlovců AV ČR, v. v. i.

III. oblast věd humanitních a společenských

**PhDr. Jiří Beneš** (nar. 1950)

Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.

**Prof. PhDr. Jarmila Gabrielová, CSc.** (nar. 1948)

Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.

**Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc.** (nar. 1956)

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.

**PhDr. Ivana Laiblová Kadlecová** (nar. 1942)

Knihovna AV ČR, v. v. i.

**Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr. h. c.** (nar. 1947)

Historický ústav AV ČR, v. v. i.

**PhDr. Taťána Petrasová, CSc.** (nar. 1961)

Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.

**Mgr. et Mgr. Klára Plecítá, Ph.D.** (nar. 1971)

Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

**PhDr. Ondřej Sládek, Ph.D.** (nar. 1976)

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

**PhDr. Jaroslav Strnad, Ph.D.** (nar. 1954)

Orientální ústav AV ČR, v. v. i.

**Mgr. Martin Tomášek, Ph.D.** (nar. 1971)

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.

**Krešimir Žigić, Ph.D.** (nar. 1958)

Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.

#### **Pro volbu členů Vědecké rady AV ČR na funkční období 2009–2013 byli navrženi:**

I. oblast věd o neživé přírodě – interní kandidáti

**Prof. RNDr. Pavel Bosák, DrSc.** (nar. 1951)

Geologický ústav AV ČR, v. v. i.

**Prof. Ing. Jiří Čtyroký, DrSc.** (nar. 1946)

Ústav fotoniky a elektroniky AV ČR, v. v. i.

**RNDr. Antonín Fejfar, CSc.** (nar. 1962)

Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

**Ing. Zdeněk Chára, CSc.** (nar. 1957)

Ústav pro hydrodynamiku AV ČR, v. v. i.

**Prof. RNDr. Václav Janiš, DrSc.** (nar. 1954)

Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

**Ing. Karel Jungwirth, DrSc.** (nar. 1941)

Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

**Doc. RNDr. Marian Karlický, DrSc.** (nar. 1949)

Astronomický ústav AV ČR, v. v. i.

**Doc. Ing. Jan Kučera, CSc.** (nar. 1946)

Ústav jaderné fyziky AV ČR, v. v. i.

**Prof. RNDr. Ludvík Kunz, CSc., dr. h. c.** (nar. 1947)

Ústav fyziky materiálů AV ČR, v. v. i.

**RNDr. Jan Laštovička, DrSc.** (nar. 1944)

Ústav fyziky atmosféry AV ČR, v. v. i.

**Ing. Ilona Müllerová, DrSc.** (nar. 1954)

Ústav přístrojové techniky AV ČR, v. v. i.

**Prof. Ing. Jaromír Příhoda, CSc.** (nar. 1939)

Ústav termomechaniky AV ČR, v. v. i.

**RNDr. Jan Šilený, CSc.** (nar. 1952)

Geofyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

**Doc. RNDr. Jiří Šíma, CSc.** (nar. 1968)

Ústav informatiky AV ČR, v. v. i.

**RNDr. Antonín Šimůnek, CSc.** (nar. 1944)

Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

**RNDr. Petr Štorch, DrSc.** (nar. 1956)

Geologický ústav AV ČR, v. v. i.

II. oblast věd o živé přírodě a chemických věd  
– interní kandidáti

- Ing. Karel Aim, CSc.** (nar. 1947)  
Ústav chemických procesů AV ČR, v. v. i.
- Prof. MUDr. Jiří Forejt, DrSc.** (nar. 1944)  
Ústav molekulární genetiky AV ČR, v. v. i.
- Prof. Ing. Pavel Hobza, DrSc., FRSC** (nar. 1946)  
Ústav organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i.
- Doc. Ing. Michal Hocek, DSc.** (nar. 1969)  
Ústav organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i.
- Prof. RNDr. Helena Illnerová, DrSc.** (nar. 1937)  
Fyziologický ústav AV ČR, v. v. i.
- Prof. RNDr. Ladislav Kavan, DSc.** (nar. 1951)  
Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR, v. v. i.
- Prof. Ing. Lubomír Němec, DrSc.** (nar. 1942)  
Ústav anorganické chemie AV ČR, v. v. i.
- Doc. Ing. Miroslav Oborník, Ph.D.** (nar. 1967)  
Biologické centrum AV ČR, v. v. i., Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
- Prof. RNDr. Emil Paleček, DrSc.** (nar. 1930)  
Biofyzikální ústav AV ČR, v. v. i.
- Doc. RNDr. Michal Roth, CSc.** (nar. 1954)  
Ústav analytické chemie AV ČR, v. v. i.
- Prof. RNDr. Blanka Řihová, DrSc.** (nar. 1942)  
Mikrobiologický ústav AV ČR, v. v. i.
- Prof. MUDr. Josef Syka, DrSc.** (nar. 1940)  
Ústav experimentální medicíny AV ČR, v. v. i.
- Prof. Ing. Karel Ulbrich, DrSc.** (nar. 1947)  
Ústav makromolekulární chemie AV ČR, v. v. i.

III. oblast věd humanitních a společenských  
– interní kandidáti

- JUDr. Jan Bárta, CSc.** (nar. 1951)  
Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i.
- Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc.** (nar. 1956)  
Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.
- RNDr. Tomáš Kostecký, CSc.** (nar. 1965)  
Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
- PhDr. Petr Kratochvíl, CSc.** (nar. 1950)  
Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.
- Prof. PhDr. Vojtěch Lahoda, CSc.** (nar. 1955)  
Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.
- Doc. Ing. Lubomír Lízal, Ph.D.** (nar. 1969)  
Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.
- Doc. PhDr. Milan Mráz, CSc.** (nar. 1939)  
Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.
- Doc. RNDr. Karel Oliva, Dr.** (nar. 1958)  
Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
- Prof. RNDr. Jaroslav Peregrin, CSc.** (nar. 1957)  
Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.
- Doc. PhDr. Lydia Petráňová, CSc.** (nar. 1941)  
Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.
- Prof. PhDr. František Šmahel, DrSc., dr. h. c. mult.** (nar. 1934)  
Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.

- Prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.** (nar. 1960)  
Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.
- Doc. PhDr. Radomír Vlček, CSc.** (nar. 1957)  
Historický ústav AV ČR, v. v. i.

I. oblast věd o neživé přírodě – externí kandidáti

- Doc. Ing. Miroslav Čech, CSc.** (nar. 1954)  
České vysoké učení technické v Praze, Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská
- Prof. RNDr. Josef Humlíček, CSc.** (nar. 1947)  
Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta
- Prof. RNDr. Mojmír Šob, DrSc.** (nar. 1951)  
Masarykova univerzita a Ústav fyziky materiálů AV ČR, v. v. i.
- Prof. RNDr. Josef Štěpánek, CSc.** (nar. 1951)  
Univerzita Karlova v Praze, Matematicko-fyzikální fakulta
- Prof. Bedřich Velický, CSc.** (nar. 1938)  
Univerzita Karlova v Praze, Matematicko-fyzikální fakulta

II. oblast věd o živé přírodě a chemických věd  
– externí kandidáti

- Prof. Ing. Stanislav Labík, CSc.** (nar. 1951)  
Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
- Prof. Ing. Miloš Marek, DrSc.** (nar. 1939)  
Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Ústav chemického inženýrství
- Prof. Ing. Karel Štulík, DrSc.** (nar. 1941)  
Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta

III. oblast věd humanitních a společenských  
– externí kandidáti

- Prof. PhDr. Milena Bartlová, CSc.** (nar. 1958)  
Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Seminář dějin umění
- Prof. Dr. Tilman Berger** (nar. 1956)  
Slavisches Seminar der Universität Tübingen
- Prof. PhDr. Zdeněk Jirásek, CSc.** (nar. 1957)  
Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta
- Prof. PhDr. Jiří Kabele, Ph.D.** (nar. 1946)  
Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd
- Prof. PhDr. Pavel Kouba** (nar. 1953)  
Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav filosofie a religionistiky
- Doc. PhDr. Václav Ledvinka, CSc.** (nar. 1947)  
Archiv hlavního města Prahy
- Prof. PhDr. Jarmila Panevová, DrSc.** (nar. 1938)  
Univerzita Karlova v Praze, Matematicko-fyzikální fakulta, Ústav formální a aplikované lingvistiky

Bližší charakteristiky jednotlivých kandidátů naleznete na webových stránkách AV ČR [www.avcr.cz](http://www.avcr.cz).

# BOHUMIL TRNKA

(1895–1984)

**„...prof. Bohumil Trnka svými jazykozpytnými pracemi platně přispěl k vybudování české vědecké tradice anglistické a šířil spolu s prof. V. Mathesiem její dobré jméno v cizině. Protože jimi také cenně přispívá k prohlubování českého myšlení lingvistického, zaslouží si plně, aby byl za své zásluhy vědecké zvolen řádným členem Královské české společnosti nauk,“ uvedli jeho kolegové J. Kopal, B. Ryba a B. Havránek v návrhu z roku 1947.**



FOTO: ARCHIV MÚA AV ČR

Český jazykovědec Bohumil Trnka pocházel ze starého evangelického soukenického rodu. Narodil se jako syn kletečského nájemce dvora. Záhy ztratil otce, přestěhoval se s matkou do Humpolce a posléze do Prahy. Absolvoval žižkovské klasické gymnázium a poté studoval v letech 1913–1918 germanistiku, anglistiku a bohemistiku na Filozofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Z vysokoškolských pedagogů jej nejvíce ovlivnili Vilém Mathesius a Josef Zubaty.

V roce 1920 získal Trnka doktorát z anglické a germánské filologie. Po krátkém působení na pražských středních školách a v Pedagogickém muzeu J. A. Komenského se stal roku 1923 vědeckým pomocníkem a nejbližším spolupracovníkem prof. V. Mathesia, kterého postihla oční choroba. O dva roky později se na FF UK habilitoval spisem *Syntaktická charakteristika řeči anglosaských památek básnických* pro obor anglické filologie (1930 byl jmenován mimořádným a 1938 řádným profesorem).

Trnkovo jméno je spojeno nejen s univerzitním prostředím, kde působil i řadu let po svém penzionování (1970), ale také s vědeckými společnostmi a spolky. Roku 1926 spolu s Bohuslavem Havránkem, Romanem Jakobsonem, Vilémem Mathesiem a Janem Rypkou zakládal Pražský lingvistický kroužek (PLK). Bohumil Trnka vynikl jako pilný jednatel spolku a přednášeč. Po druhé světové válce za změněných politických poměrů inicioval vznik skromného nástupce PLK – Skupiny pro funkční jazykozpyt v rámci Kruhu moderních filologů při ČSAV. Přínosné byly jeho aktivity v Britské společnosti, Unii anglo-amerických spolků v Republice československé, Komitétu pro školské a kulturní styky se Spojenými státy aj. Trnkovy odborné kvality ocenila Královská česká společnost nauk, která ho zvolila členem mimořádným (1929) a posléze řádným (1947). Roku 1940 se stal mimořádným členem České akademie věd a umění, do jejíž činnosti se záhy zapojil v několika komisích.

Velký význam pro něj měla účast na I. mezinárodním kongresu lingvistů v Haagu, sjezdu německých filologů a pedagogů v Göttingenu, I. sjezdu československých profesorů filozofie, filologie a historie (všechny 1928) a na mezinárodní Pražské fonologické konferenci (1930). Roku 1948 byl B. Trnka jako uznávaný jazykovědec jmenován na VI. mezinárodním lingvistickém sjezdu v Paříži sekretářem komise pro kvantitativní lingvistiku při Stálém mezinárodním lingvistickém výboru pořádejícím jazykovědné sjezdy.

Zásadní studie uveřejňoval v *Časopisu pro moderní filologii*, *Travaux du Cercle Linguistique de Prague*, ve *Slovu a slovesnosti* aj. Spojoval je především zájem o moderní jazyk v duchu funkční lingvistiky. Mezi Trnkova přední díla patří systematická fonologie moderní spisovné angličtiny z roku 1935 (v roce 1966 vydána též v Japonsku). Mnohé jeho vědecké práce vyšly v zahraničí, kde v roce 1982 spatřil světlo světa (Berlín – New York – Amsterdam) také výbor z díla, redigovaný Vilémem Friedem. Posmrtně vydal Jiří Nosek Trnkovy *Kapitoly z funkční jazykovědy* (1990), do nichž zahrnul některé dosud nepublikované statě. Trnkovo celkové pojetí anglické gramatiky nalezneme v jeho vysokoškolských skriptech.

Teoretik B. Trnka věnoval soustavnou pozornost také jazykové praxi. Podílel se na sestavování osnov angličtiny pro střední školy a napsal učebnice angličtiny, dánštiny, holandské, norštiny a švédštiny. Měl zájem o těsnopis a budoval vlastní těsnopisnou soustavu.

Nenápadný člověk, hluboce oddaný vědecké práci, svým blízkým i přátelům, projevil osobní statečnost, když v dubnu 1939 pomohl ruskému jazykovědci židovského původu R. Jakobsonovi odjet z Prahy do Kodaně. Ocenění si rovněž zaslouží kontinuita Trnkovy odborné činnosti. ■

HANA KÁBOVÁ,  
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

**Bohumil Trnka na fotografii z oslavy předání čestné plakety**

## VĚDA SE ŘÍDIT NEDÁ!?

**Výchova pracovníků schopných kvalifikovaně řídit ústavy nebo jejich části byla v Akademii věd ČR dlouhodobě podceňována. V podstatě se spoléhalo jen na to, že se mezi vědeckými pracovníky najdou schopní manažeři, že vrcholoví manažeři české vědy vzniknou jaksí samoplozením. U význačné vědecké instituce je taková víra poněkud iracionální.**

Zatímco Kurz základů vědecké práce, jazykové kurzy či doktorské studium jako přípravu pro vědeckou práci považujeme za samozřejmé, řídicí pracovníci v Akademii žádnou systematickou přípravu pro své funkce nemají. Tím nechci říci, že v ní nejsou schopní ředitelé. Naopak, je obdivuhodné, jak mnozí zvládají své funkce bez patřičné průpravy, kterou často nahrazují osobním nasazením. Lze namítnout, že organizační schopnosti jaksí samozřejmě patří k výbavě vědců. Mladí vědeckí pracovníci se přece učí organizovat své experimenty, plánovat granty a někdy vedou i malé kolektivy. Ale to je všechno. V okamžiku jmenování do funkce začínají řídit desítky a stovky vysoce kvalifikovaných pracovníků. Přijímají zodpovědnost za rozpočty, majetek v řádech stovek milionů a především za rozvoj svých ústavů. Organizují porady a vyjednávají ve složitých situacích. Řeší personální rozvoj pracoviště i konflikty, které nevyhnutelně přijdou. Více než přístroji a pokusy se náhle musí zabývat lidmi. Musí organizovat svůj čas, rozhodovat a rozdělovat úkoly tak, aby ústav prosperoval a zároveň si zachovali duševní a tělesné zdraví tím, že se naučí zvládat stres. Vystupují na veřejnosti, pracují se zástupci médií, jednájí s právníky a podnikateli. To vše jsou

dovednosti, které při své odborné přípravě většinou vůbec neměli možnost získat.

### Vědci, nebo manažeři?

Zda mají ústavy řídit vědci, nebo manažeři, je jedna z často diskutovaných otázek. Pokud přijmeme tezi, že v čele ústavů by měly stát vědecké osobnosti, pak by měly mít příležitost – ne-li povinnost – si své vzdělání doplnit. Že na to po uvedení do funkce nemají už vůbec čas, protože jsou zavaleni daleko důležitějšími úkoly? Nejsou! Je to jen otázka priorit a rozhodnutí. Jsem si jist, že po několika prakticky zaměřených lekcích managementu zjistí, že času mohou mít daleko víc. Nejen pro své další vzdělávání, ale i pro své rodiny, protože začnou svůj čas lépe řídit. Že si o tom mohou jen něco přečíst? To sotva! S překvapením totiž zjistí, že praktických příruček jak řídit vědu mnoho nenaleznou. Že ústav Akademie je podnik jako každý jiný a zákonitosti managementu jsou obecné? Ne tak docela. Management podniků ústavům Akademie ne vždy dobře padne – viz rozhovor v AB 7–8/2008 *Intelektuální práci nelze řídit jako průmysl*. Že si ředitelé na mnohé činnosti mohou najmout odborníky? To jistě, ale měli by se v personalistice, ekonomice a řízení dobře orientovat. Tím spíše, že vznikem veřejných výzkumných institucí získaly ústavy větší samostatnost a s ní i odpovědnost. Že je na to už pozdě, protože „starého psa novým kouskům nenaučíš“? To je bezpochyby dobrý argument, který nás však vede k zamyšlení, kdy by se vlastně měli začít v Akademii manažeři vychovávat? Myslím, že poměrně brzy; tak někde na úrovni postdoktorandů. Nejde totiž jen o řízení ústavů. Větší grant s několika spoluřešiteli už přeci vyžaduje manažerské dovednosti, o mezinárodních projektech nemluvě.

### Kurz managementu vědy

V roce 2008 se uskutečnil historicky první *Kurz managementu vědy*, který zorganizovalo Středisko společných činností AV ČR, v. v. i. Předcházela mu pečlivá příprava ve spolupráci s Českou manažerskou asociací, velká snaha sestavit jej podle potřeb ústavů. Dotazníková akce *Co by mělo být náplní kurzu mana-*

Prezident České  
manažerské  
asociace  
Ladislav Macka  
(vlevo) předává  
certifikát  
o absolvování  
vzdělávacího  
programu  
Management vědy  
Tomáši Wencelovi,  
vedoucímu  
Finančního odboru  
Střediska  
společných činností  
za účasti  
ředitele SŠČ  
Jiřího Malého.

VŠECHNA FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN





gementu? přinesla přímo symptomatically výsledek. Z 60 ústavů Akademie reagovalo na dotazník 33, jen 24 z nich dotazník vyplnilo. Nezájem o kurz vyjádřilo 10 (!) ústavů (těm by možná prospěl úplně nejvíc). Každý ředitel nebo rada instituce, kteří mají s ústavem dobré úmysly, by měli dbát, aby měli v „zásobě“ připravené kvalifikované a vzdělané manažery vědy schopné převzít vedení ústavu. Třeba by pak výběrová řízení probíhala méně bolestivě a za většího zájmu vědců. S vědomím, že jdou do své funkce dobře připraveni, by se možná snáze smířili i s nevyhnutelným omezením svých vědeckých ambicí, které řízení vědy přináší.

Odpověď na otázku, proč s iniciativou uspořádat kurz přišlo právě SSČ, je překvapivě jednoduchá. Jeho pracovníci často přicházejí z komerční sféry, kde byli prostě na pravidelné vzdělávání manažerů zvyklí. A chtěli pomoci také vedoucím pracovníkům Akademie orientovat se lépe v novém legislativním a ekonomickém prostředí veřejných výzkumných institucí.

Kurz byl průkopnický čin, s výborným organizačním zajištěním a vynikajícími pedagogy. Trval 19 pátků a konal se ve dvou skupinách. První tvořili ředitelé a vedoucí pracovníci ústavů, druhou zaměstnanci SSČ a delegovaní zástupci akademických ústavů. „Paralelky“ jsem zvláště ocenil, když jsem se z časových důvodů nemohl několikrát zúčastnit se „svou“ skupinou.

Lze jen litovat, že ačkoli přihlášených bylo hodně, účast ředitelů ústavů bývala poměrně nízká. A to přestože pořadatelé na základě „dotazníku“ vyhověli výběru místa a dne konání kurzu. Ředitelům velmi dobře rozumím; když jsem po hektickém pracovním týdnu usedal v pátek v pět ráno v Českých Budějovicích do auta směr Praha, zpočátku jsem si nadával, co to bylo za nápad se do kurzu přihlásit. K jeho konci jsem se už těšil. Možná i proto, že výuka zaměřená na praktické manažerské dovednosti byla více interaktivní než ekonomická témata, která podle priorit ústavů převažovala na počátku kurzu. Ostatně časový rozvrh a rozsah jednotlivých témat pořadatelé vyhodnotili a operativně přizpůsobili již po polovině kurzu. Francouzská INRA tento problém řeší klauzурou školicího střediska na „pustém ostrově pokud možno mimo dosah signálu mobilních operátorů a internetu“.

### Co mi kurz přinesl?

Především vrchovatou porci nových poznatků, inspirace a podnětů k zamyšlení, příležitost porovnat své těžce nabyté zkušenosti s výkladem profesionálů. Poslouchat názory předsedy Úřadu průmyslového vlastnictví na patentování, ředitele odboru mezinárodní spolupráce ve výzkumu a vývoji MŠMT nebo jednoho z autorů novely zákoníku práce rozhodně nepovažuji za ztrátu času. Měli jste někdy příležitost vidět své vystoupení natočené na kameru a rozebrané odborníkem na mediální prezentaci? Silný zážitek. Kurz byl jedinečnou příležitostí poslechnout si často pozoruhodné názory, jak se na organizaci a řízení Akademie dívají profesionální manažeři zvenku. Poskytl i čas k výměně zkušeností mezi řediteli a k seznámení s pracovníky SSČ.

Podobné kurzy v komerční sféře a v zahraničí stojí tisíce eur. V Německu provozují z iniciativy DFG od roku 2003 *Zentrum für Wissenschaftmanagement* (viz [www.zwm-speyer.de](http://www.zwm-speyer.de)). Vítám, že se SSČ rozhodlo podat do první výzvy Operačního programu *Vzdělávání pro konkurenceschopnost* MŠMT projekt *Vzdělávání výzkumníků a manažerů výzkumu pracovišť AV ČR* zaměřený na kurzy pro mimopražské akademické ústavy. Věřím, že pokud se realizuje, využijí jej ústavy pro své mladé pracovníky a vzdělávání manažerů vědy se v budoucnosti stane samozřejmostí.

Proč jsem se vlastně do kurzu přihlásil? Protože po 10 letech ve vedení ústavu vím, že pár osvědčených manažerských postupů a praktických rad vydá za víc než tlusté svazky teorie. Při prvním uvedení do funkce ředitele jsem totiž dostal radu jedinou, která zněla „dávejte pozor na to, co podepisujete, pane řediteli“. Byla k nezaplacení.

Jeden z přednášejících řekl: „Organizace, která nemá strategický plán rozvoje, je předem odsouzena k zániku.“ Myslím, že výchova manažerů vědy z řad vlastních vědeckých pracovníků je pro Akademií dobrou rozvojovou strategií. ■

JOSEF ŠPAK,  
ředitel Ústavu molekulární biologie rostlin,  
BC AV ČR, v. v. i.

←  
**Lektor Josef Valenta (vlevo) a ředitel Ústavu pro jazyk český AV ČR Karel Oliva při praktickém cvičení na semináři Mediální komunikace**

**Z akademických ústavů se kurzu zúčastnili mj. (zleva) Marek Blatný, ředitel Psychologického ústavu AV ČR, František Rypáček, ředitel Ústavu makromolekulární chemie AV ČR, a Jana Bludská, ředitelka Ústavu anorganické chemie AV ČR.**

## VĚDA A UMĚNÍ aneb

FOTO: FRANTIŠEK WEYDA, ARCHIV AUTORA

**Kouzlo mikrosvěta už nějaký čas působí nejen na vědce, kteří elektronovými mikroskopy odhalují a fotograficky zachycují jeho podobu. Vzrušuje i návštěvníky výstav, kde obrazy vědecké fotografie zavádějí hosty do světů lidským očím kdysi nedostupných, v nepatrnosti svých obyvatel utajených a do tajemství skrytých. Jedním z těch, kdo si osvojili klíč k otevírání mikrosvěta a stali se průvodci v jeho labyrintech, je doc. RNDr. František Weyda, CSc., z Biologického centra AV ČR (Entomologický ústav) v Českých Budějovicích. Mikrosvět, výstava české vědecké fotografie, kterou v tamější Galerii Nahoře připravil spolu s kolegou RNDr. Petrem Znachorem, Ph.D., a galeristkou paní Bohuslavou Maříkovou, vzbudila ohlas, o jehož smyslu bychom s ním chtěli hovořit. Úvodem několik slov o tom, jak se entomolog stane umělcem, badatel poslem utajených světů a fotograf vypravěčem.**

**Smyslový orgán na tykadle chrousta. František Weyda, Biologické centrum, ENTÚ AV ČR v Českých Budějovicích**

**Pane docente, máte úvazek v Biologickém centru i na Přírodovědecké fakultě Jihočeské univerzity, jste členem Rady pro popularizaci vědy, seznam vašich článků, přednášek, publikovaných fotografií, samostatných i společných výstav, fotografických soutěží, rozhovorů, účastí v televizních pořadech a při práci s dokumentárním filmem plus popularizační akce všeho druhu vydaly v mém počítači více než úctyhodný seznam. Jak vy sám vnímáte svou práci?**

Jsem entomolog, zabývám se hlavně ultrastrukturou buněk a tkání hmyzu a členovců. A jak se tak profesně toulám po všemožných tkáních, nacházím při bádání ještě jednu rovinu, totiž krásu, která je utajena v mikrostrukturách. To je obrovská výsada mikrosvěta – krása dokonale soustředěná, navíc krása neotřelá, i když se takové „objevování“ dnes ve světě hodně dělá. Rastrovací elektronový mikroskop využívají napří-

klad v Americe specialisté, kteří se zabývají výrobou odborných plakátů, je to docela dobrá živnost. Obrovská variace struktur – jedná se o nepatrné věci, jichž je nekonečné množství – vede k téměř nekonečnému poznání. Objevují se vám úžasné kombinace tvarů, tak bohaté, že by se jimi člověk mohl zabývat několik životů. Nevyčerpatelná inspirace...

**Po výstavě Ohromen mikrosvětem, uspořádané koncem léta v České Lípě, následovala výstava v Budějovicích, nazvaná prostě Mikrosvět – výstava české vědecké fotografie. Dnes ji hostí Národní muzeum fotografie v Jindřichově Hradci. Práce na ní vystavuje dvacet osm autorů, většinou vědců z vědeckých pracovišť České republiky, které vás přípravný tým na výstavu přizval. Do jaké míry jsou jejich – a vaše – obrazy vědeckou fotografií, kdy a jak se stanou uměním?**



# UTAJENÉ SVĚTY

Dělám, stejně jako moji kolegové a kolegyně, především vědu, většinou chvátám, mikrostruktury jsou složité věci. Je tolik informací, které se objevují pouhým zvětšením! Když si nastavím elektronový mikroskop na zvětšení například dvacet tisíckrát, vidím spoustu buněčných detailů. V konkrétní tkáni studuji konkrétní vědecký problém, ale velmi často zaregistruji i nějakou hezkou kombinaci „mimo“ sledovaný objekt. Samozřejmě si ji také vyfotografuji – dnešní moderní zobrazovací techniky s CCD kamerou na mikroskopu nám umožňují pracovat velmi rychle a efektivně. S tímto obrazem pak – až se najde volná chvíle – dál pracuji.

## Co to znamená?

Znamená to, že kromě „vědecké linky“ mi v hlavě běží ještě jedna, řekněme vědecko-populární. K přísně dokumentárním fotografiím, jež zhotovuji ze situací týkajících se studovaného problému, zachytím často i něco navíc. Třeba část tkáně, kterou nebudu potřebovat přímo do svého výzkumu, ale využiji ji ve svých populárně-vědeckých článcích. Mikrostruktury, které mne zaujmou z estetického hlediska, později třeba použiji pro výtvarnou práci s vědeckým obrazem. Tak vznikne výtvarné dílo inspirované či založené na původním vědeckém obraze, jež ale vědeckým obrazovým dokumentem už není. Vědec nesmí tyto tři druhy zobrazování (dokumentární, populárně-vědecký a výtvarný obraz) zaměňovat. O výtvarnou fotografii založenou na původním vědeckém obraze je ve světě – a jsem rád, že už i u nás – velký zájem. Součástí mnoha mezinárodních vědeckých kongresů ve světě jsou doprovodné akce zahrnující i populárně-vědeckou a výtvarnou fotografii (nebo jiné druhy zobrazování). Pro „tvůrčí“ vědce jsou nachystány i různé soutěže, v nichž se mohou realizovat. O tom, že se nejedná o nějakou okrajovou záležitost, svědčí například, že jednu takovou velkou mezinárodní soutěž organizuje i slavná americká nadace National Science Foundation.

**Najít, uvidět obraz v kapce hmyzí hemolymfy – například – předpokládá určité vidění, tušení, cit. Je tady už ve hře víc než pohled vědce?**

Jistě, ten obrázek musíte uvidět, máte-li si ho „vytáhnout“. Právě to, myslím, je ona tvořivá účast, projev kreativity. Když jsem byl na základní škole, měl jsem velké štěstí, že jsem mohl chodit do malířských kroužků, psát básně i knížky. Věda tyto činnosti trochu potlačuje, člověk musí být „seriózní“, musí interpretovat, co vidí. Ale i když je vědecká metoda jasně definována, pořád má člověk rezervu pro jiný výklad: tu krásu...

jiné světy... tušení... A tak hledá. Mluvím-li s podobně zaměřenými kolegy, všichni takhle hledají, například Petr Nohel se svými paralelními civilizacemi nebo bohužel už zesnulý Josef Reischig s jeho skrytou krásou stvoření – a to jsou jen dva příklady. Zdá se, že svět vědy je světu tvořivosti, světu umění docela blízko. Jsou to sice dva různé světy, ale podstata obou je společná: řád. To je asi jeden ze zvláštních úkazů, které mikrosvět odhaluje, objevuje se tu řád. I když je obraz velice poetický, malebný, řád v něm jasně je. A vědec i umělec se snaží tento řád uchopit. Hledají v něm, co by zachytili. Vědec vědecký řád, umělec řád, který vnímá on. V podstatě se jedná o podobné hledání, podobnou tvůrčí práci. Vědecká metoda je přece tvůrčí, i když dnes hodně používáme matematické formulace. Scientometrie se stala trochu módou – ale proč ne. Na druhou stranu si myslím, že není třeba přehánět. Dobrý vedoucí pozná, jestli má ve svém týmu talent, k tomu nepotřebuje čísla. Spíš jde o hledání. Jak říkali staří profesori – a jsem moc rád, že jsem je zažil: věda je chození po nevyšlapaných chodnících...

Když dnes napíšu určitý typ grantu, mám většinou pocit, že ho nedostanu. Že mi řeknou, to není konkrétní. Ale když chci hledat, jak mohu napsat něco konkrétního? Když vidím cestu, ale nevím ještě, co je na jejím konci?

**Silně ztloustlé buněčné stěny sklerenchymu stonku jmelí (*Viscum album*). Trvalý preparát, barvení genciánová violet' + oranž G. Aleš Soukup, PřF UK v Praze**

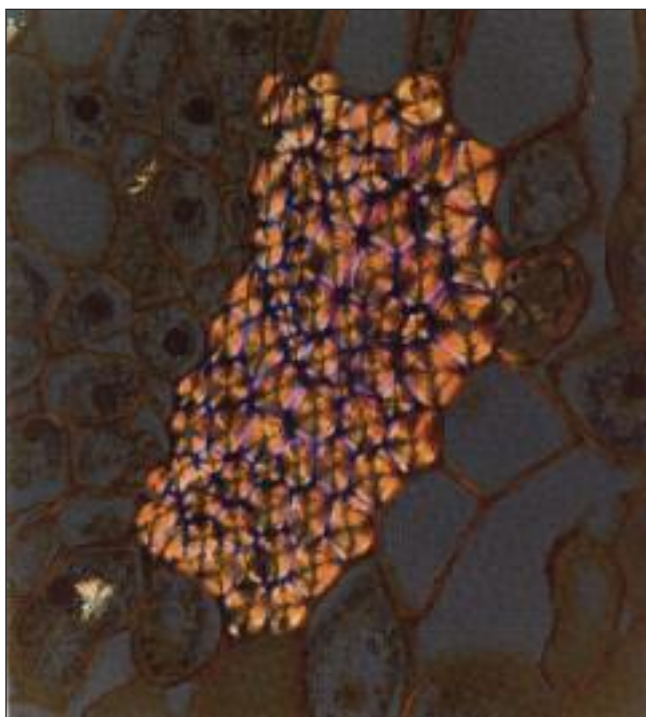


FOTO: ALEŠ SOUKUP, ARCHIV AUTORA



FOTO: VIKTOR SÝKORA, ARCHIV AUTORA

*Až do této sítě  
dopadne moje slza  
tam  
kde je místo  
pro její cíl  
vzplane oheň  
a zazáří  
zas  
radost živá*

Či k obrázku Zoufalá rozsivka rodu *Nitzschia* se prolétá změtí sinic:

*V obklíčení  
může zajatec  
jediné  
když přesila hrozí  
udusit jeho bytí  
Vznést se!  
A hle, letí  
spasen  
a nachází jinde  
svůj domov a cíl*

***Asclepias syriaca***  
– klejicha  
hedvábná.  
**Semena rostliny,**  
zvětšení 5x,  
stereomikroskop.  
**Viktor Sýkora,**  
1. LF UK v Praze,  
obor molekulární  
biologie

***Asi je pořád dobrodružství poznání v jisté souvislosti s nezajištěností, že?***

Když jsem byl kluk, babička mi říkala, že za všechno se na tomhle světě musí platit. A ono to tak opravdu je, za svobodu musí člověk zaplatit hodně velkou cenu, za poznání, za všechno. Asi není vždy jednoduché dopracovat se k nějakému velkému poznání a být k tomu i dobře zabezpečený. Ono by to smysl mělo, i peníze vám dávají svobodu. Na druhé straně, když je jich „rozumný“ nedostatek, také je to hodně stimulující. Soustředíme se pak více na podstatu bez zbytečných „kudrlinek“. Člověk se pořád učí. Ale nedosáhnout kvůli financím poznání by byla nesmírná škoda. Určitě jsou tady rezervy, jen je vnímat. Pro koho má poznání nějakou cenu, ten stejně obětuje, co může.

***Nezdá se Vám, že dnes, kdy se tak rádi vydáváme do dálky, do kosmu, ale i do různých vesmírů myslí, nás cesty do mikrosvěta upozorňují, že je také cosi na dosah tady a teď, které často vůbec nevnímáme? Že nás vedou k tomu všimnout si maličkostí, nepatrností, v nichž je skryto – možná – důležité sdělení?***

Myslím, že pohledy do mikrosvěta jsou opravdu v mnohém poučením. Jak je člověk v životě nenasytnější a nenasytnější, jak už ho neuspokojují běžné věci, chce dál a dál. Ale ono je to trochu nebezpečné. Někde je hranice, za kterou už není nic. A až všechna tabu porušíme... Pohledy do mikrosvěta nám dokazují, že ještě máme kolem sebe co vnímat, jsou obrovskou inspirací a jsou nekonečným zdrojem tajemství a krásy. Tedy toho, co všichni tolik potřebujeme. Jsem přesvědčen, že s rostoucím poznáním se bude člověk do mikrosvětů obracet. Ten proces už běží. Nanobiologie, nanotechnologie...

***Všechny ty vstupy do mikrosvěta jako by mi něco známého připomínaly. Týkají se mne. Byla jsem tam. Je to náhoda, že do vaší knihy návštěv k obrázku Cévní svazek v příčném řezu stonkem pryskyřníku napsal někdo následující text?***

***Co říkáte těm básnickým pozdravům návštěvníka vaší výstavy?***

Myslím si, že obrazy mikrosvěta jsou opravdu reflexí něčeho, co máme v sobě z pradávna, proto člověka tolik přitahují. Také myslím, že se mikrosvět s makrosvěttem někde propojují, jako dvě přímky, které se setkávají v nekonečnu. Připadá mi, že mikrosvět a makrosvět se také v nekonečnu setkávají. Světy, jež k sobě jako by nepasují, jeden velký, druhý malý, ale nějaké propojení mají, alespoň si to člověk může představit. Něco v něm rezonuje z dřívějšíka – a možná, že právě tady je zatím ne zcela jasná cesta ze slepých uliček, do nichž jsme se dostali: to, že nás mohou těšit a uspokojovat věci, které jsou okolo nás, jenom si na ně neumíme zatím tak docela sáhnout...

(Pokračování)  
SYLVA DANÍČKOVÁ

***Larva  
desetinohého  
korýše z čeledi  
Porcellanidae  
(Decapoda  
Anomura).***  
**Josef Reischig,**  
**Biologický ústav  
LF UK v Plzni**

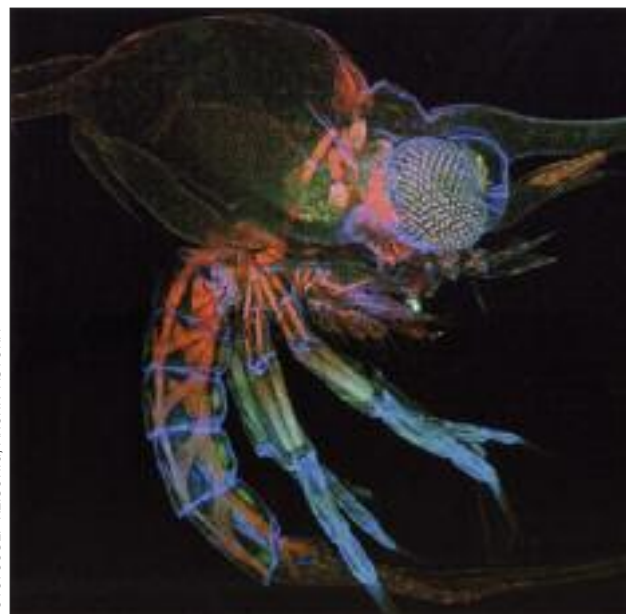


FOTO: JOSEF REISCHIG, ARCHIV AUTORA

# DOYEN HISTORICKÉHO ÚSTAVU PŘEDAL ŠTAFETU MLADŠÍM

*Přes opakovanou žádost vedení ústavu a přemlouvání kolegů, aby ještě nějaký čas zůstal, se služebně nejstarší pracovník Historického ústavu AV ČR, v. v. i., dr. Vlastislav Lacina překvapivě rozhodl k 1. lednu 2009 odejít do penze. Letitý kolegiální vztah mi snad dává dostatečný puvoár k tomu, abych doyena našeho ústavu přiblížil v důvěrnější rovině, než bývá při podobných příležitostech zvykem. Obvyklá neosobní až aseptická klíše bych rád nahradil obrazem plnokrevné osobnosti, mající přednosti i drobné zvláštnůstky.*

Zavřené oči, zakloněný trup, dozadu zvrácená hlava a z úst plynoucí lavina faktů, postřehů a myšlenek. Šedavé, nakrátko střižené a občas i trochu neposlušné vlasy, lišácký, přesto laskavý výraz, a především obrovské, okolím nijak nerušené zaujetí diskutovaným problémem. Vlastislav Lacina, doyen HÚ AV ČR, právě rozdává plnými hrstmi plody a výpěstky své téměř půlstoleté práce na poli novodobých českých dějin...

Narodil se 27. července 1931 v obci Blaženice, západně od Benešova. V tomto kraji prožil i většinu svého mládí. Při rozšiřování cvičného prostoru pro oddíly SS v roce 1942 byla jeho rodina nacistickými okupanty násilně vysídlena a dočasné útočiště našla v Rožďalovicích u Nymburka. Zde začal svá středoškolská studia, jež po válce dokončil opět v Benešově.

Snad právě nucené vystěhování rodiny nacistickou mocí jej utvrdilo v odporu k totalitním praktikám všeho druhu a zformovalo Lacinovo navýsost demokratické cítění. Až do dneška, byť ve věkem zmoudřelé podobě, kdy léta otupila ostrost většiny nepravostí a křivd a dovolila přejít k úsměvné nadsázce či k ironii, uplatňuje své kritické postoje k nedemokratickým projevům minulosti a k některým nikoli nepodobným nešvarům současnosti.

Středoškolská léta vtiskla adeptovi historie *in spe* i další osobnostní a pracovní rysy; vytrvalost a zdatnost, vypěstované v mládí na různých sportovních kolbištích (kopaná, košíková, rohování), si podržel dodnes. Nadprůměrný znalec latiny (ještě po letech si troufl v některých otázkách tohoto jazyka oponovat i známému českému medievalistovi Jiřímu Spěváčkovi) dlouho váhal mezi historií a – chemií. Po studiu na Filozofické fakultě UK v Praze působil krátce jako středoškolský profesor. Z těchto let si odnesl laskavý, tolerantní a trpělivý přístup, který později ocenili studenti či mladší kolegové, jimž byl a dodnes je vždy ochoten nezištně pomoci radou, skutkem či nesobeckým střípem z bohaté studnice svých znalostí.

Na počátku 60. let začal pracovat v Historickém ústavu Československé akademie věd. Jako mladý



**Vlastislav Lacina**  
při neformální  
diskusi s kolegy

vědecký pracovník a člen redakční rady *Československého časopisu historického*, vrcholného periodika naší historiografie, se setkával s rozličnými lidmi a zažil mnoho rozmanitých situací. Z této doby si uchoval řadu vzpomínek ze zákulisí tehdejší vědy. Nepatrné drobečky, jež občas proniknou jinak pevně zataženou oponou jeho diskretnosti, odhalují některé kuriózní epizodky z kuloárů tehdejšího vědeckého života. Nejspíš kniha paměti by pomohla překonat jeho přirozenou zdrženlivost a poodhalila by zajímavé, často ale i tragikomické příběhy z tehdejších let.

Období tzv. normalizace vědeckou dráhu Vlastislava Laciny zabrzdlilo. V ústavu sice zůstal, opakovaně krátkodobé smlouvy ale neskýtaly existenční jistotu. Upozaděný odborník poněkud přeorientoval svůj profesní zájem a začal se věnovat studiu hospodářských dějin českých zemí konce 19. a zejména první poloviny 20. století. Postupně se stal neformální, ale o to uznávanější autoritou. O Lacinových pracích začala příznivě referovat některá prestižní zahraniční periodika, zatímco publikacím tehdejších koryfeů nevěnovala často ani zmínku. Vztah s vedením ústavu se tak opět zkomplikoval...



VŠECHNA FOTA: JAN HÁJEK, ARCHIV AUTORA

Vzdálen „oficiálnímu“ dění normalizovaného pracoviště se Lacina v 70. a 80. letech rád zapojoval do neformálních aktivit zejména mladších pracovníků ústavu. Ještě coby zralý padesátník se například jako jediný ze své generace účastnil nejrůznějších sportovních podniků a turnajů akademických pracovišť, při nichž působil jako důstojný a obětavý partner kolegů o jednu či dokonce dvě generace mladších.

Na přelomu 80. a 90. let Vlastislav Lacina duševně i tělesně rozkvetl. Získal znovu obrovskou chuť do práce i do života a oplýval až neuvěřitelnou aktivitou a pro něj typickou vitalitou. To se projevilo na jeho publikační produkci, jež vzrostla závratným způsobem. V krátkém časovém sledu vydal monografie jednak zásadním způsobem mapující hospodářský vývoj českých zemí na rozhraní 19. a 20. století, jednak analyzující problémy spojené se vznikem ekonomiky nového československého státu. Po deseti letech tuto triádu dovršil shrnující práci o ekonomickém vývoji ČSR v průběhu 20. let 20. století.

Zapojil se též do řady týmových projektů. Jeho pracovní preciznost způsobila, že vedle osobního vědeckého přínosu to byl zpravidla právě on, kdo příslušný projekt popoháněl ke včasnému publikačnímu závěru. Dodnes je jeho pracovním standardem, že své texty dodává nejen načas, ale většinou ještě s předstihem, čímž své kolegy (včetně autora těchto řádků) občas přivádí do poněkud překérných situací.

Nesoustředí se přitom pouze na vlastní výzkum; své schopnosti a síly dává ve prospěch širší historické obce. V ústavu zastával dlouhá léta funkci zástupce vedoucího oddělení novodobých českých dějin, několik funkčních období pracoval ve výboru Společnosti pro hospodářské a sociální dějiny ČR. Vyzdvihnout je třeba i dlouholetou pedagogickou spolupráci s Ústavem hospodářských a sociálních dějin FF UK.

Přes velké pracovní vytížení si stále nachází čas i na své celoživotní záliby – lásku k rodné zemi, k půdě

a ke zdravému pohybu. Pěší turistika mu po celý život pomáhá kompenzovat sedavou úmornost historikovy práce. Úpravná zahrada se mu zase odvděčuje možností tiché kontemplance při nenáročném tělesné činnosti.

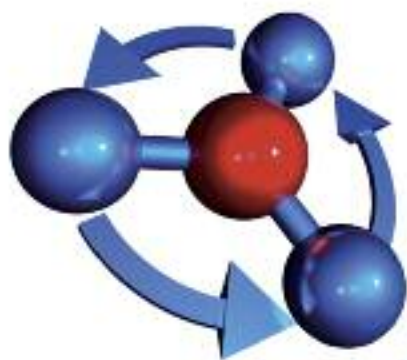
Přestože mu řada českých univerzit nabízel profesuru, zůstal věrný Akademii. Jeho oficiální pracovní úvazek se sice postupně snižoval, stránkovým objemem publikací se však vyrovnal výsledkům práce dvou až tří mladších kolegů. Rozhodnutí odejít do penze tak zaskočilo většinu jeho spolupracovníků i vedení ústavu.

Lacinova stěžejní témata jsou přitom stále živá. Jeho klasická práce o hospodářské krizi v Československu ve 30. letech obzvláště aktuálně rezonuje v dnešní době celosvětové finanční tísně. Rovněž řada studií o dezintegračních a reintegračních tendencích středoevropského prostoru na počátku 20. století má nepopíratelný vztah k naší současnosti.

Pevně věřím, že osobní i pracovní pohoda vydrží Vlastíkovi Lacinovi co nejdéle. Zcela sobecky pak rovněž doufám, že nám ve svých dalších publikacích zasvěceně, čtivě a přitom neobyčejně fundovaně – jak je to ostatně u něj obvyklé – přiblíží ještě celou řadu témat, otázek a problémů z našich novodobých hospodářských dějin. ■

JAN HÁJEK,  
*Historický ústav AV ČR, v. v. i.*





# 34<sup>th</sup> FEBS C o n g r e s s

July 4 - 9, 2009

Prague, Czech Republic



## Life's Molecular Interactions

- Molecular Interactions
- Social Life of the Cell
- Organism, the Network of Interactions



Federation of European  
Biochemical Societies



Czech Society for Biochemistry  
and Molecular Biology

Latest information available on [www.febs2009.org](http://www.febs2009.org)

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN



**The brave act of the twenty year old student Jan Palach was remembered by a number of events. Exhibition Jan Palach '69, which was held in Karolinum, presented unknown photographs and other documents.**

**EVENT**

**International Year of Astronomy in Paris**

Astronomers from around the world gathered in Paris for the start of the International Year of Astronomy 2009 (IYA 2009), the largest event for sharing the wonders of the Universe with the public. The official Opening Ceremony for the IYA 2009 began January 15, 2009 and continued for over two days in Paris. Events were accessible to all via live webcast. The International Year of Astronomy 2009 is a global effort initiated by the International Astronomical Union (IAU) and UNESCO to help citizens of the world rediscover their place in the Universe.

**Debate on a new X-ray telescope at Vila Lanna**

Scientific experts debated a new X-ray telescope at Vila Lanna. The International X-ray Observatory (IXO) is a new X-ray telescope with joint participation from NASA, the European Space Agency (ESA), and Japan's Aerospace Exploration Agency (JAXA).

**SCIENCE AND RESEARCH**

**Mobility of scientific researchers**

One of the most significant academic discussions now is focused on the international mobility of scientific researchers. We presented to you three examples of young scientists from Institute of Chemical Technology Prague. These examples establish ways and possibilities of professional efforts abroad.

**FROM BRUSSEL**

**Evaluation and Impact Assessment of European Framework Programmes for Research and Development**

The event, held in Brussels in December 3, 2008, focused on presentations and discussions regarding the issues of methodology for evaluation and impact assessment studies. It provided an overall synthesis, presenting a global view of what has been achieved by FPs. The workshop included a Commission's presentation of its organization and evaluation

strategy, contributions from experts in public policy evaluation, a presentation of existing studies and approaches at the levels of EU institutions and member states. Attention was also paid to training on how to implement the outcome of an evaluation.

**INTERVIEW**

**Science and Art or Secret World**

We brought to you an interview with doc. František Weyda from Institute of Entomology AS CR. Digital imaging increases its role in image processing in many fields of science. Scientist Weyda is interested in reflecting these trends in the field of entomology and its micro world.

**FOR WOMEN IN SCIENCE**

**L'Oréal Award**

Remarkable Czech women scientists have received the L'Oréal Award. The ceremonial act took place at the Academy of Sciences Library January 27, 2009. The awards were presented to Viktoriya Poterya from J. Heyrovský Institute of Physical Chemistry, Marta Štefánková from Silesian University in Opava, and Alena Zíková from the Institute of Parasitology – Biology Centre of ASCR.

**ANNIVERSARY**

**The self-immolation of Jan Palach**

The 40<sup>th</sup> anniversary of the death of Philosophical Faculty student Jan Palach who set himself on fire to protest the Soviet occupation of Czechoslovakia on January 16, 1969 was observed in Prague. Palach could not accept the Warsaw Pact invasion of Czechoslovakia in August 21, 1968, and he took part in a few events to demonstrate against the political development in our country at the time. The funeral of Palach turned into a major protest the occupation, and a month later another student, Jan Zajíc, burned himself to death in the same place, followed in April 1969 by Evžen Plocek in Jihlava.

# NOVÉ KNIHY



## SOUMRÁK A ÚSVIT ČESKOSLOVENSKÉ DIPLOMACIE

### 15. března 1939 a československé zastupitelské úřady

Monografie se zabývá dějinami české diplomacie po 15. březnu 1939, kdy po německé okupaci měly být likvidovány československé zastupitelské úřady v zahraničí, ale ne všechny uposlechly. Autor na základě studia v domácích i zahraničních archívech podrobně sleduje jejich osudy v mnoha zemích světa, popisuje vznik nové, exilové československé zahraniční služby a také poválečné vyšetřování, které mělo provést očistu československé diplomacie.

*Němeček, J., edice Novověk, Academia, Praha 2008. Vydání 1.*

## VÁŠEŇ A IDEÁL

### Na křižovatkách moderny

Autorem publikace je člen oddělení dějin literatury Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., Daniel Vojtěch. Jeho cílem bylo obohatit obraz českého fin de siècle (konce století) a přispět k porozumění období počátku 20. století v české literatuře v jeho specifitě.

*Vojtěch, D., Academia, Praha 2008. Vydání 1.*

## FAUST

Nové vydání *Fausta* již na první pohled zaujme originálními ilustracemi Pavla Růta. Světoznámé drama německého básníka vyšlo prvně až po jeho smrti, v roce 1833, a od té doby se dočkalo mnoha podob a ztvárnění. Text byl podrobován mnohým analýzám a interpretacím, které by vydaly na rozsáhlou knihovnu.

*Goethe, J. W., Academia, Praha 2008. Vydání 2.*

## POHÁR SLZ

### Deník varšavského ghetta

Deník, který se našel po skončení druhé světové války ukrytý v konvi na mléko, je kronikou každodenního životního zápasu v ghettu – varšavské židovské čtvrti, kterou nacisté v roce 1940 odřízli od okolního světa. *Pohár slz* je jedinečným svědectvím o Židech ve Varšavě, kde se nacházelo jedno z největších ghetť v okupované Polsku.

*Lewin, A., edice Stíny, Academia, Praha 2008. Vydání 1.*

## DUCHOVNÍ SITUACE DOBY

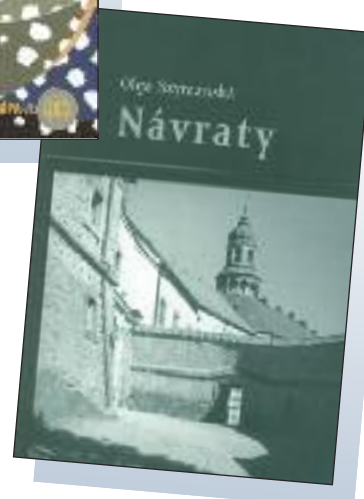
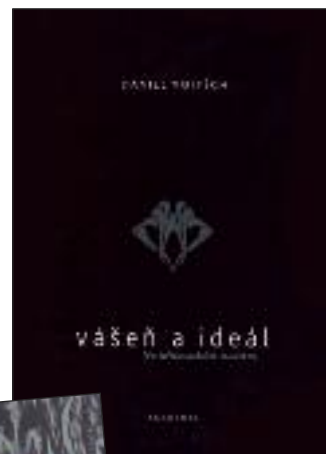
Světlo světa spatřila tato kniha už v roce 1931, tedy ve stejném roce jako Jaspersova *Filosofie*. V té době se nad Německem již stahovala mračna a Jaspers se bytostně bránil nadcházejícímu vývoji. Autor v této knize zkoumá prostor mezi selhávajícím člověkem a tím, který se z něj má stát, aby splnil svůj dějinný úkol.

*Jaspers, K., edice Europa, Academia, Praha 2008. Vydání 1.*

## NÁVRATY

Básnická sbírka je formátem, rozsahem, formou veršů i obrazovým doprovodem (samotné autorky) příjemně zklidňující. Ústřední název *Návraty* a obálka s panoramatem náchodského zámku nejsou náhodné: Olga Szymanská se v Náchodě narodila a prožila tu dětství. Po dobu, kterou tu žila, přímo nasávala jeho atmosféru. Z nynějších, skutečných návratů poetickým pohledem podchytila mnohá místa města i jeho okolí.

*Szymanská, O., AG-TYP, Kostelec nad Orlicí 2008. Vydání 1.*



# L'ORÉAL PRO ŽENY VE VĚDĚ

V rámci národního stipendijního programu, který je součástí mezinárodního partnerského projektu na podporu žen ve vědě *For Women in Science*, byla dne 27. ledna 2009 v prostorách Knihovny Akademie věd předána již potřetí *Stipendia L'Oréal ČR pro ženy ve vědě*. Slavnostní večer se uskutečnil za účasti předsedy Akademie věd ČR prof. Václava Pačesa, Ing. Pavla Škody, vedoucího tajemníka České komise pro UNESCO, a Marco Fabiena, generálního ředitele společnosti L'Oréal Česká republika. Předsedkyně odborné poroty prof. Helena Illnerová vyzdvihla všech 36 přihlášených vědeckých prací mladých badatelek, z nichž některé byly podle mínění porotců na světové úrovni.

Roční stipendium pro tři laureátky bylo navýšeno na částku 200 000 Kč. Dr. Viktoriya Poterya z Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR v Praze jej získala za práci *Studium fotochemických procesů ve volných nanočásticích*, v níž se zabývá zkoumáním teplotní závislosti koeficientů rekombinace iontu, které se vyskytují v ionosféře Titanu a mezihvězdných mracích. Doc. Marta Štefánková z Matematického ústavu Slezské univerzity v Opavě ve své práci pro změnu popsala diskrétní dynamické systémy na kompaktních metrických prostorech. Je nejmladší docentkou na Slezské univerzitě v Opavě. Třetí z laureátek je dr. Alena Zíková z Parazitologického ústavu BC AV ČR v Českých Budějovicích. Ocenění získala za práci *Energetický metabolismus lékařsky významného parazita rodu Trypanosoma, aneb můžeme vyléčit spavou nemoc?*, ve které studuje lékařsky a veterinárně významné parazity rodu Trypanosoma. Její výsledky objasňují

nejen unikátní buněčné procesy, ale mohou být také využity při vyvíjení nových léčiv.

Porota a pořadatelé *Stipendia* se rozhodli vyzdvihnout vysokou kvalitu a úroveň přihlášených prací a udělit dalším pěti vědkyním *Čestné ocenění poroty*. Získaly jej dr. Jitka Bušková z Neurologické kliniky 1. LF UK, doc. Eva Matalová z Ústavu živočišné fyziologie a genetiky AV ČR, dr. Lydie Plecítá z Fyziologického ústavu AV ČR, dr. Petra Štěpančíková z Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR a dr. Hana Vaisocherová z Ústavu fotoniky a elektroniky AV ČR. *Isd*





# VSTUPTÉ! PRŮCHODU VIOLA SE NAVRÁTIL PŮVAB



*Akademický bulletin provázel své čtenáře po celý loňský rok galerií uměleckých děl, která jsou v majetku Akademie věd České republiky a nacházejí se v hlavní budově na Národní třídě. Novorenesanční stavbě jako takové byla věnována samostatná kapitola (AB 11 a 12/2008). Ovšem zraky kolemjdoucích nepochybně ještě víc přitahuje sousední zdobná budova ve stylu secese. I tento dům patří Akademii věd.*



**B**udovu na Národní 7 proslavila zejména poetická vinárna, která zde vznikla již v roce 1963 a pod jménem Viola se stala místem protkaným múzou, kde se v komorním prostředí setkávali naši známí umělci s náročným publikem. Přestože v letech „socialistického realismu“ věhlas Violy neklesal, obvyklý devastující způsob užívání objektů se nemohl nepodepsat ani zde. Lidé navštěvovali divadlo a přilehlou restauraci, kam je z Národní třídy přiváděl nevábny průchod. Jak nespravedlivé to bylo vůči původně skvostnému projektu budovy architekta Osvalda Polívky z počátku 20. století.

Tento secesní dům bývalé Pojišťovny Praha z let 1906 až 1907 je kulturní památkou České republiky. O návrat k původní kráse jeho průchodu se úspěšně postaralo Středisko společných činností AV ČR, v. v. i. V letech 2006 až 2008 prošel stejně náročnou jako zajímavou rekonstrukcí, na níž se podílelo několik restaurátorských firem. Autorství projektu patří architektce Zuzaně Rákosníkové. Obnovu stěn, stropu a mramorového obkladu zajistila společnost Art Arcus, práce na podlahách prováděla firma Archkaso, zatímco vstupní portál restauroval Petr Hartmann. Restaurátoři chtěli nejen zachovat, ale i objevit co možná nejvíce z původní tváře průchodu. „Museli jsme se potýkat s negativními otisky, které na interiéru zanechala ‚svěrázná péče‘ období socialismu,“ vzpomíná Jitka Havlíková ze stavebního odboru SSČ AV ČR, která měla rekonstrukci průchodu na starosti. Paradoxně však právě vzhledem k necitlivým zásahům této éry objevili památkáři například historický výkladec v dubovém provedení, který zůstal pohřben pod jednou „novodobou úpravou“.

*Dům čp. 1011 na Národní třídě koupila v r. 1905 jako své reprezentativní sídlo Pojišťovna Praha. V následujícím roce zahájila jeho zásadní přestavbu. Tou byl pověřen jeden z představitelů tehdy módního architektonického stylu secese Osvald Polívka.*



**PORTÁL**  
Před opravou portálu bylo nutné nejprve sundat kovové konzole a popisné cedulky, jejichž povrch odborníci zbavili prachových nečistot a vrchních degradovaných vrstev. Kovová mříž se opravovala v ateliéru, kde na finálně ošetřený povrch dostala vyzlacenou historickou repliku nápisu RESTAURACE VIOLA tak, jak byl použit na fasádě – s tmavým ohraničením.

**P**rvní fáze rekonstrukce spočívala v celoplošném odkryvu a konsolidaci odsnímaného povrchu. V následné druhé etapě pracovali restaurátoři na plastikové a malířské výzdobě, rekonstruovali nedochované části výmalby stěn a stropu, kamenného obložení a konečně i vchodového portálu.

Doufali, že jim k realizaci dobových rekonstrukcí napomůže rozšířený badatelský průzkum, a také věřili, že se najdou historické fotografie. Bohužel dobové snímky a ostatní dokumentace byla buď zničena, anebo – v lepším případě – nebyla ještě v době zahájení prací rozmražená po povodni z roku 2002 (tehdy bylo jediným řešením zasažené dokumenty, knihy atd. zmrazit). Z toho důvodu se restaurátoři ani nesnažili o naprosto přesnou barevnou rekonstrukci stěn říms a fabionu.

U těchto architektonických prvků proto použili monochromní šedou barevnost, která pravděpodobně původně sloužila jako podklad výrazně barevných dekorů. Původní prvky však bylo možno rekonstruovat pouze ve stropních zrcadlech.

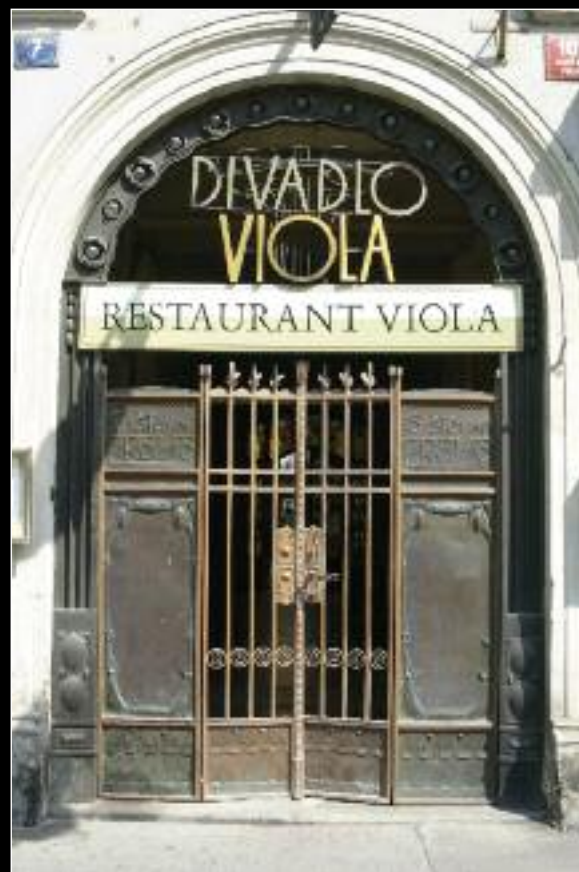
A jak se udržuje takto náročně zrekonstruovaný prostor?

Podlahy jsou ošetřeny vosky, na něž nepůsobí kyselé ani zásolené prostředí. Jenže ani tyto vosky nezabrání provoznímu ošlapání, a proto se musí čas od času obnovit.

Strop a stěny jsou vymalovány vápennými barvami na sádrovém podkladu. To je technologie, při níž reagují barvy na změny vlhkosti, a proto se mohou objevit barevné odchylky. Přes všechnu užitnou funkci zůstává průchod Viola současně uměleckým dílem – pokud by se tedy stalo, že by někdo znečistil stěnu např. párkem s hořčicí, musel by se k „úklidu“ – opravě – povolat restaurátor.

Kamenné ostění průchodu je zhotoveno z mramorových desek. U nich se musely provést barevné retuše tmelů a barevných odchylek, a to akrylovými barvami. Povrch světlejších mramorů se nakonec uzavřel akrylovým lakem s UV filtrem, zatímco soklové tmavé mramory restaurátoři uzavřeli voskem. I tento povrch se pouze oprašuje jemným štětcem nebo bezdotykovým odsáním.





#### VSTUPNÍ DVEŘE

*Měděné části vrchních výplní, včetně vstupní mříže, pokrývala degradovaná stará vrstva laku, nečistot a koroze. Na snímcích dole jsou vidět detaily po úpravě.*





#### MOZAIKY PODLAH

*Restaurování podlah bylo rozděleno do dvou navazujících etap. Nejprve se zakreslily chybějící části mramorové mozaiky a následně byly odebrány vzorky pro identifikaci použitých materiálů. Bylo nutno dohledat totožné materiály a dnes již neexistující druhy nahradit obdobnými. Použití materiálů se konzultovalo s odbornými zástupci Národního památkového ústavu a po jejich odsouhlasení restaurátoři podle zakreslených šablon s vykreslením jednotlivých kostiček seskládali mozaiku do jednotlivých daných vzorů a dekorů.*





#### NÁPIS PRAHA

*Ve druhé etapě se práce z ateliéru přesunuly přímo do průchodu Viola. Restaurátoři museli nejprve celý povrch šetrně přebrousit s ohledem na co nejmenší úbytek materiálu.*

*Poté připravili podklad pro nové osazení doplňovaných mozaikových dekorů a vzorů. Následovalo doplnění chybějících jednotlivých mramorových kostiček. Písmena nápisu PRAHA byla osazena podle původní podoby a okolí na závěr restaurátoři zalili novou směsí terazzo v červeném odstínu.*





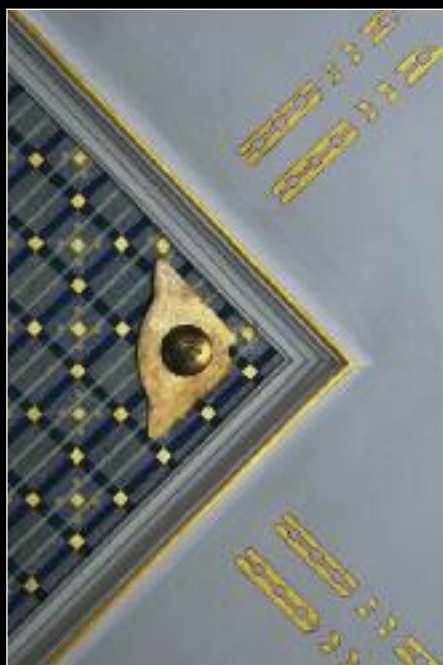
#### ZLACENÉ DEKORY A NÁPISY

Na pravé stěně průchodu můžete číst:

**ROZUMNÝ HOSPODÁŘ POJIŠTUJE  
NEJDRAŽŠÍ STATEK SVŮJ. „ŽIVOT.“**

Vlevo:

**ŽIVOTNÍ POJIŠTOVÁNÍ ROZMNOŽUJE  
JMĚNÍ, SPOKOJENOST A ŠTĚSTÍ RODINY.**



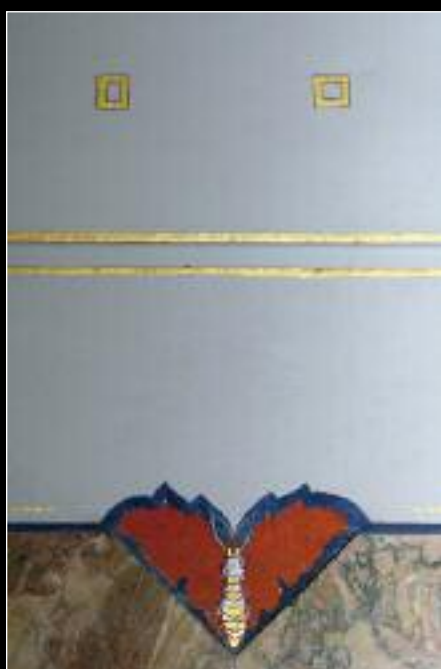
## STROP

Zrcadla stropů restaurátoři mohli zrekonstruovat i z hlediska barevnosti – na šedý podklad nastříkali zrna umělého ultramarínu a namalovali čtvercovou linkovou mříž se zlacenými detaily čtverečků v křížení. Při detailním pohledu je vidět, že linky jsou v prvním a čtvrtém poli hnědé, ve druhém a třetím poli modré. Přes tyto linie se táhnou ještě slabší linky zelenavě nažloutlé s drobnými čtverečky.



## MRAMOROVÉ OBLOŽENÍ CHODBY

Aby mohli obnovit mramorové obložení, museli restaurátoři odstranit rozvodné skříňe z pravé strany pasáže. Zjistili však, že podkladové zdívo vpravo od vchodu vystupuje do prostoru, a tudíž jej bude nutné upravit ve velkém rozsahu. Obávali se, že nebudou moci dodržet původní linii povrchu, ale nakonec docílili roviny původního zdíva. Ovšem s odkryvem nepůvodních omítek podobných nepříjemných odhalení přibývalo...



## MOTÝLI

V trojúhelníkových výsecích v mramoru se při rekonstrukci stěn „vylíhli“ motýli. Původně měli pravděpodobně vykládaná křídla sklem odlévaným do formy. V levé části restaurátoři rekonstruovali červená křídla pouze barevně, tělíčka motýlů podložili stříbrem a zlatem a domalovali ve vínovém, modrém, žlutém a zeleném odstínu.

Text MARINA HUŽVÁROVÁ  
a STANISLAVA KYSELOVÁ,  
foto STANISLAVA KYSELOVÁ,  
Akademický bulletin a archiv DSMS